

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO FAKULTETO
SOCIALINIŲ MOKSLŲ IR TAIKOMOSIOS INFORMATIKOS
INSTITUTAS**

Tvariųjų finansų ekonomikos studijų programa

Kodas 6211JX104

DOMAS MISIŪNAS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**APLINKOSAUGINIŲ, SOCIALINIŲ IR VALDYSENOS VEIKSNIŲ
POVEIKIO SKANDINAVIJOS IR BALTIJOS ŠALIŲ BANKŲ
FINANSINIAMS REZULTATAMS VERTINIMAS**

Kaunas 2025

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO FAKULTETO**

SOCIALINIŲ MOKSLŲ IR TAIKOMOSIOS INFORMATIKOS INSTITUTAS

DOMAS MISIŪNAS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**APLINKOSAUGINIŲ, SOCIALINIŲ IR VALDYSENOS VEIKSNIŲ
POVEIKIO SKANDINAVIJOS IR BALTIJOS ŠALIŲ BANKŲ
FINANSINIAMS REZULTATAMS VERTINIMAS**

Darbo vadovas: dr. Povilas Aniūnas

Kaunas 2025

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	6
IVADAS	7
1. ASV RIZIKOS VERTINIMO BANKININKYSTĖS SEKTORIJE PAGRINDAI	11
1.1. ASV samprata ir reikšmė	11
1.2. ASV rizikos bankininkystės sektoriuje	15
1.3. ASV rizikos valdymas ir atskaitomybė bankuose	19
2. ASV RIZIKOS VERTINIMO BANKUOSE ANALIZĖ	24
2.1. Empirinių tyrimų, nagrinėjančių ASV rizikos vertinimą bankuose, apžvalga	24
2.2. ASV duomenų ir analizės metodologijos apžvalga.....	28
3. ASV VEIKSNIŲ POVEIKIO LIETUVOS IR SKANDINAVIJOS ŠALIŲ BANKŲ FINANSINIAMS REZULTATAMS TYRIMAS.....	33
3.1. Tyrimo metodika	33
3.2 Tyrimo duomenų analizė.....	38
3.3 Tyrimo rezultatų vertinimas.....	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	53

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ISA (angl. *Corporate Social Responsibility*) - Įmonių socialinė atsakomybė

CSRD (angl. *Corporate Sustainability Reporting Directive*) - Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva

EBA (angl. *European Banking Authority*) - Europos bankininkystės institucija

ECB (angl. *European Central Bank*) - Europos Centrinis Bankas

ASV (angl. *Environmental, Social, and Governance*) - Aplinkosaugos, socialiniai ir valdymo veiksniai

ESRS (angl. *European Sustainability Reporting Standards*) - Europos tvarumo atskaitomybės standartai

ŠESD Šiltnamio efektą sukeliančios dujos

ROA (angl. *Return on Assets*) Turto grąža

ROE (angl. *Return on Equity*) Nuosavo kapitalo grąža

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Empiriniai tyrimai, analizuojantys ASV ir bankų finansinių rezultatų ryšį [24p]

2 lentelė. Koreliacija tarp skirtingų agentūrų ASV veiksmų reitingų [29p]

3 lentelė. Tiriamųjų bankų imtis [34p]

4 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento reikšmių interpretavimas [35p]

5 lentelė. Tyrimo kintamieji [37p]

6 lentelė. Tyrimo eigos etapai [38p]

7 lentelė. Skandinavijos bankų veiklos ir ASV rodiklių suvestinė (2024 m.) [39p]

8 lentelė. Baltijos šalių bankų veiklos ir ASV rodiklių suvestinė (2024 m.) [39p]

9 lentelė. Bankų emisijų intensyvumas [42p]

10 lentelė. Tyrimo kintamųjų Pearsono koreliacijų analizė [43p]

11 lentelė. Spearman ranginė koreliacija [44p]

12 lentelė. Tiesinės regresijos modelis [45p]

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. ĮSA evoliucija į ASV [12p]

2 pav. ASV rizikos tipai ir pagrindiniai veiksniai [17p]

3 pav. ASV veiksmų poveikio bankų finansiniams rezultatams teorinis modelis [32p]

4 pav. Emisijų intensyvumo ir turto grąžos (ROA) sklaidos diagrama [46p]

IVADAS

Temos aktualumas

Bankai, atlikdami kapitalo srautų skirstymo funkciją, užima centrinę poziciją transformuojant finansų sistemą į tvaresnį modelį. Augantis suinteresuotųjų šalių, visuomenės, investuotojų bei reguliacinių institucijų spaudimas dėl aplinkosaugos, socialinės atsakomybės ir valdysenos (ASV) standartų skatina bankus peržiūrėti tradicinius veiklos modelius, įtraukti tvarumo aspektus į strateginį planavimą bei rizikų valdymą.

ASV rizikų vertinimas tampa reikšmingu iššūkiu šiuolaikinėje bankininkystėje. 2022 m. Europos Parlamento ir Tarybos priimta Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva (CSRD), sukuria pagrindą viešų, standartizuotų ir palyginamų duomenų apie ASV veiksmų poveikį gavimui (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464). Direktyvos reikalavimai bankams įsigaliojo 2024 m. kovo mėnesį, taigi, atsiranda poreikis empiriškai įvertinti bankų CSRD ataskaitų ir duomenų analizės galimybes bankininkystės sektoriuje. Darbe atliekama Baltijos ir Skandinavijos šalių bankų naujausių tvarumo ataskaitų analizė ir ryšio su bankų finansiniais rezultatais vertinimas.

Problemos ištirimo lygis. Mokslinėje literatūroje plačiai nagrinėjami tvariųjų finansų ir atsakingos bankininkystės aspektai (Scholtens ir van't Klooster, 2019, p. 1). Passas (2024) bei Santos ir kt. (2025) darbuose diskutuojama apie ASV veiksmų evoliuciją, pereinant nuo įmonių socialinės atsakomybės (CSR) sampratos prie struktūrizuotų ir išmatuojamų tvarumo vertinimo sistemų. Tuo tarpu Nocoń (2024), Kalfaoglou (2021) bei Neitzert ir Petras (2022) tyrimuose gilinamasi į specifines ASV rizikas bankininkystės sektoriuje, ieškant jų sąsajų su tradicinėmis bankų rizikų rūšimis. Nors tarptautiniu mastu ASV rizikų tema analizuojama dažnai, empiriniuose tyrimuose susiduriama su patikimų duomenų stygiumi. Iki šiol atlikti tyrimai nepasitelkė naujausių duomenų iš bankų 2024 metų tvarumo ataskaitų, minėti tyrimai rėmėsi komercinių agentūrų įmonėms ir bankams suteiktais ASV balais, taigi, galėjo būti netikslūs (Gutierrez-Ponce ir Wibowo, 2024). Naujasis CSRD direktyvos reglamentavimas, nustatantis privalomą ASV veiksmų atskleidimą didelėms įmonėms, sudaro sąlygas detalesniems tyrimams, leidžiantiems įvertinti konkrečių regionų, pavyzdžiui, Baltijos šalių bankų ASV rodiklius ir palyginti juos su brandesnėmis, Šiaurės Europos bankininkystės rinkomis bei jų finansiniais rezultatais.

Temos problema - Ar egzistuoja statistiškai reikšminga koreliacija tarp bankų ASV rodiklių tokių kaip finansuojamos emisijos, darbuotojų kaita, moterų dalis valdyboje ir pelningumo rodiklių?

Darbo objektas - ASV veiksmų ryšys su bankų finansiniais rezultatais

Darbo tikslas - Remiantis pirmosiomis pagal CSRD direktyvą pateiktomis tvarumo ataskaitomis, atlikti lyginamąją Skandinavijos ir Baltijos šalių bankų ASV rizikos valdymo ir atskaitomybės praktikų analizę bei įvertinti ryšį tarp ASV rodiklių ir finansinių rezultatų.

Darbo ir tyrimo metodai - Darbe taikomi šie metodai: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, lyginamoji analizė tarp Baltijos ir Skandinavijos šalių bankų, koreliacinė ir regresinė analizė. Istoriniu tyrimo metodu siekiama atskleisti ĮSA sąvokos vystymosi į ASV veiksnus priežastis. Dokumentų analizė taikyta analizuojant teisės aktus.

Uždaviniai tikslui pasiekti:

1. Atskleisti ASV sampratos raidą, pagrindinius komponentus ir jų reikšmę.
2. Išnagrinėti specifines ASV rizikas bankininkystės sektoriuje.
3. Išnagrinėti ankstesnius empirinius tyrimus, nagrinėjusius ASV veiksmų poveikį bankų finansiniams rezultatams.
4. Atskleisti ryšį tarp bankų ASV veiksmų - finansuojamų emisijų, darbuotojų kaitos, moterų dalies valdyboje ir pelningumo rodiklių Baltijos ir Skandinavijos šalių bankuose

Remiantis bankų 2024 m. tvarumo ataskaitomis didžiausia bankų ASV sistemos aplinkosauginė rizika yra finansuojamų klientų veikloje (Swedbank, 2025 ; SEB, 2025 ; EBA, 2025). Legitimumo teorija yra aiškinama per prizmę, jog „organizacijos veikla turi atitikti visuomenės, kurioje ji veikia, normas, vertybes ir lūkesčius“ (Archel ir kt., 2009 cit. iš GutierrezPonce ir Wibowo, 2024, p. 1420). Taigi, institucijos nesilaikančios visuomenės aplinkosauginių normų rizikuoja prarasti klientus ir rodyti prastesnius finansinius rezultatus. Suinteresuotųjų šalių teorija numato, kad dažna darbuotojų kaita gali lemti didesnę operacinę riziką ir blogesnius finansinius rezultatus. Direktyva (ES) 2022/2381 nurodo, kad didesnė lyčių įvairovė valdyboje mažina strategines klaidas ir gerina rizikų valdymą, kas ilgainiui yra siejama su stabilesniais finansiniais rezultatais (Direktyva (ES) 2022/2381, 16 konst. d.).

Taigi, formuojama **hipotezė**: ASV veiksniai daro statistiškai reikšmingą poveikį bankų finansiniams rezultatams: mažesnės finansuojamos emisijos ir mažesnė darbuotojų kaita bei didesnė moterų dalis valdyboje teigiamai veikia bankų pelningumo rodiklius (ROA, ROE).

Darbo struktūra: Darbą sudaro įvadas, teorinė dalis, analitinė dalis bei literatūros sąrašas. Pirmojoje dalyje analizuojami teoriniai ASV rizikos valdymo bankininkystės sektoriuje pagrindai,

pradedant nuo ASV koncepcijos raidos ir baigiant specifinių ASV rizikų bankuose nagrinėjimu. Antrojoje dalyje apžvelgiami ankstesni empiriniai tyrimai ir atliekama lyginamoji Skandinavijos bei Baltijos šalių bankų CSRD ataskaitų analizė, vertinant tiek kokybinius atskleidimo aspektus, tiek kiekybinių rodiklių sąsajas su finansiniais rezultatais. Trečiojoje dalyje atliekama lyginamoji Baltijos ir Skandinavijos šalių bankų analizė, ASV veiksmų ir banko finansinių rezultatų ryšio tyrimas, aptariami rezultatai ir formuojamos išvados.

Darbo teorinė reikšmė -

1. Darbas suteikia pagrindą ir standartizuota metodologija kitiems tyrimams, analizuojantiems ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų ryšį.
2. Ankstesni empiriniai pasitelkdavo ASV balus, kuriuos teikia komercinės institucijos, darbe atskleidžiama komercinių institucijų įmonėms ir bankams suteikiamų balų problematika. Taip pat siūlomas naujas būdas gauti standartizuotus, patikimus ir tikslius duomenis, pasitelkiant bankų tvarumo ataskaitas.

Darbo praktinė reikšmė - Baltijos ir Skandinavijos šalių bankų socialinių bei valdysenos rodiklių (darbuotojų kaita, moterų dalis valdyboje) statistiškas nereikšmingumas finansiniams rezultatams rodo, kad tirtuose regionuose investicijos į socialinius ir valdymo veiksmus neatneša tiesioginės finansinės grąžos, todėl bankams rekomenduojama šiuos ASV sistemos veiksmus sieti su organizacine kultūra ir reputacijos valdymu, o ne galimybe padidinti pelną. Tyrimo rezultatuose nerandamas statistinis ryšys, pagrindžiantis suinteresuotųjų šalių teorijos logikos, jog socialiniai ir valdysenos veiksniai turėtų didinti vertę.

Darbo apribojimai ir sunkumai - Tyrimas remiasi pirmosiomis pagal CSRD direktyvos reikalavimus išleistomis Skandinavijos ir Baltijos šalių bankų tvarumo ataskaitomis. Pasirinkta tyrimo metodologija leidžia gauti tikslius bankų ASV veiksmų duomenis, kurių negalėjo gauti anksčiau atlikti empiriniai tyrimai, analizuojantys ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų ryšį, tačiau, tuo pačiu metu sudaro metodologinių ribotumų.

Vienas iš ribotumų yra maža bankų, įtrauktų į tyrimą imtis, atsiradusi, nes tik nedidelė dalis Skandinavijos ir Baltijos šalių atitiko CSRD direktyvos reikalavimus ir privalėjo pateikti tvarumo ataskaitas už 2024 metus. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2022/2464 reikalavimuose nurodoma, jog tvarumo ataskaitas reikia pateikti tik didelėms įmonėms, kurių vidutinis darbuotojų skaičius per finansinius metus viršija 500 darbuotojų. Taigi, į tyrimą negalėjo pateikti mažesni Baltijos ar Skandinavijos šalių bankai. Tyrimui buvo pasirinkti visi Skandinavijos ir Baltijos šalių bankai pateikę tvarumo ataskaitas. Maža tyrimo imtis sudarė ir statistinę problematiką, kadangi

mažose imtyse atlikti statistiniai tyrimai gali būti netikslūs, rizikuojama, jog vieno banko aukšti rodikliai nulems bendrą statistinio modelio rezultatą.

Tyrimas rėmėsi vienintelėmis, 2024 metais išleistomis bankų tvarumo ataskaitomis tačiau remiantis Lietuvos Banko išleista 2024 metų bankų veiklos apžvalga, Lietuvos bankų sektorius fiksavo rekordinius rodiklius, 2024 metais buvo uždirbtas 1,021 mlrd. Eur pelnas. Vienas iš faktorių, nurodytų bankų veiklos apžvalgoje, tai sparčiai augantis bendro bankų sektoriaus turtas bei ekonomikos augimas (Lietuvos bankas, 2025). Taigi, dalis tyrimo rezultatų yra glaudžiai susiję su bendra Lietuvos valstybės ekonomine plėtra.

Siekiant tikslesnių tyrimo rezultatų, reikėtų rinktis regionus turinčius didesnius bankus, kadangi tokiu būdu galima gauti didesnę imtį tyrimui. Taip pat palaukti, kol bankai pateikę tvarumo ataskaitas už 2024 finansinius metus, jas pateiks ir už 2025 metus.

1. ASV RIZIKOS VERTINIMO BANKININKYSTĖS SEKTORIJE PAGRINDAI

Šiame skyriuje bus detaliai analizuojami teoriniai aplinkosaugos, socialinės atsakomybės ir valdymo (ASV) rizikos valdymo aspektai bankininkystės sektoriuje. Nagrinėjamas bankų sektoriaus vaidmuo, ASV raida, išskiriami pagrindiniai ASV komponentai (A, S, V). Skyriuje taip pat bus gilinamasi į specifines ASV rizikas, su kuriomis susiduria bankai bei aptariami esminiai ASV rizikos valdymo principai ir procesai bankuose. Galiausiai, bus analizuojami ASV veiksmų ir rizikų matavimo iššūkiai bei metodologijos, ypatingą dėmesį skiriant naujosios įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos (CSRD) ir Europos tvarumo atskaitomybės standartų (ESRS) reikšmei didinant duomenų skaidrumą ir palyginamumą bankų sektoriuje. Skyriaus pabaigoje bus pateiktas teorinis pagrindimas būsimo empirinio tyrimo kryptims.

1.1. ASV samprata ir reikšmė

Bankų vaidmens tvarumo kontekste augimas, rodo, kad bankininkystės sektorius privalo taikyti visapusiškesnius metodus vertinant savo veiklą, jos poveikį bei kylančias rizikas. Šiame kontekste, centrinę vietą užima aplinkosaugos, socialinių ir valdymo (angl. *Environmental, Social, and Governance*, ASV) veiksmų sistema. ASV principų integravimas į bankų verslo strategiją ir sprendimų priėmimo procesus tampa nebe pasirinkimu, o būtinybe, ypač finansų sektoriuje. Kaip pažymi Nocoń (2024, p. 34): „Atsakingas ir tvarus vystymasis tapo įrankiu pritraukti naujus klientus, skolininkus, investuotojus ir verslo partnerius. Todėl galimybės ir rizikos, susijusios su ASV koncepcijos įgyvendinimu, daro vis realesnį ir labiau išmatuojamą poveikį bankinei veiklai. Socialiai atsakingos veiklos plėtra pasižymi dualumu, generuojant reikšmingą, ypač nefinansinę, naudą, susiduriama ir su naujo pobūdžio - ASV rizikomis. Griežtėjanti reguliacinių institucijų kontrolė bankams diktuoja vis kompleksiškesnius tvarumo standartus, o siekiant užtikrinti tvarumo standartų įgyvendinimą šiuolaikinėje bankininkystės praktikoje fundamentalų vaidmenį atlieka ASV principų integracija.

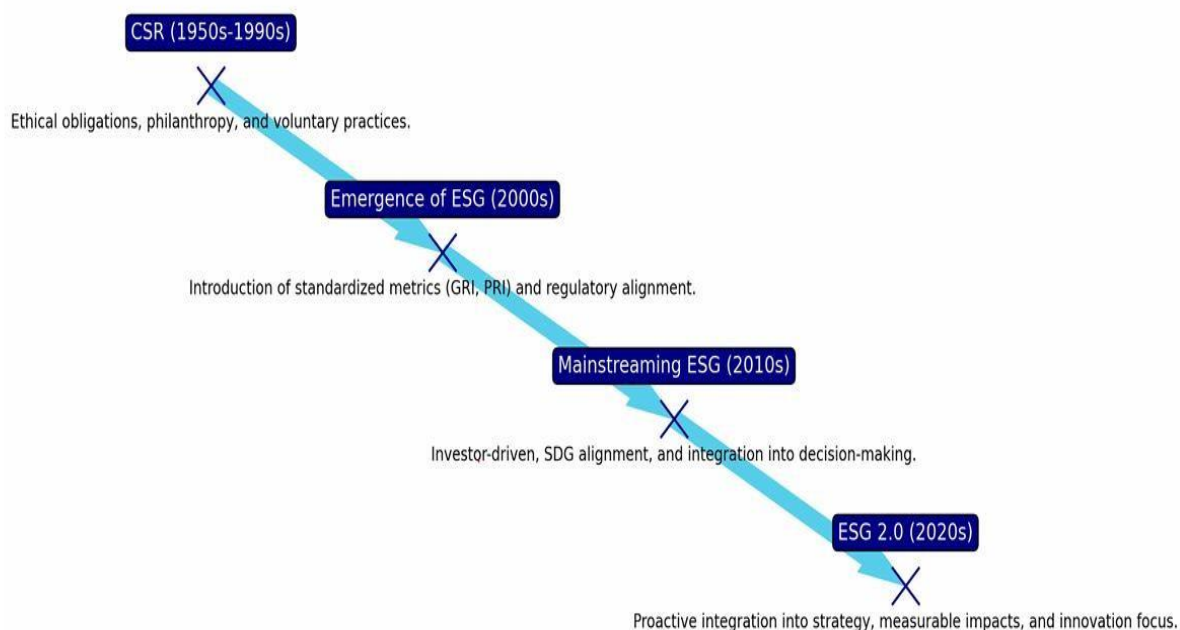
Siekiant suprasti ir išsamiai paaiškinti ASV veiksmų ištakas bei evoliuciją, būtina atlikti išsamią ASV iškilimo istorijos analizę. Šiuolaikinė ASV samprata remiasi anksčiau susiformavusiomis tvarumo skatinimo idėjomis, o ASV principų vystymasis yra glaudžiai susijęs su ankstesnėmis įmonių atsakomybės teorijomis ir praktika. Taigi, norint atskleisti ASV reikšmę bankininkystės sektoriuje, pirmiausia tikslinga išanalizuoti įmonių socialinės atsakomybės (angl. *Corporate Social Responsibility*, ĮSA) sampratos raidą bei teorinę reikšmę, kadangi ĮSA yra laikomas

svarbiu pagrindu dabartiniam ASV modeliui (Passas, 2024, p. 1711; Santos ir kt., 2025, p. 3 ; Nocoń, 2024, p. 3).

Kaip pažymi Passas (2024, p. 1711), ĮSA, prasidėjusi kaip savanoriška praktika, skirta verslo etiniams įsipareigojimams spręsti, per pastaruosius kelis dešimtmečius patyrė esminių transformacijų. Minėta evoliucija pradeda manifestuotis ir apima perėjimą prie labiau struktūrizuotų sistemų, kurios akcentuoja būtent aplinkosaugos, socialinius ir valdymo (ASV) rodiklius.

Moderniosios ĮSA sąvokos pradžia mokslinėje literatūroje yra žymima ir siejama su XX a. šeštuoju dešimtmečiu, kai H.R Bowen veikale „Socialinės verslininko atsakomybės“ (1953 m.) pristatė idėją, jog įmonės turi atsakomybę, kuri yra didesnė už pelno siekį (Passas, 2024, p. 1712; Santos ir kt., 2025, p. 4). Pasak Bowen, ĮSA apima verslininkų įsipareigojimus įgyvendinti įmonių politiką ir veiksmus, suderinamus su visuomenės tikslų bei vertybių požiūriu (Bowen, 1953, p. 6, cit. iš Santos ir kt., 2025, p. 4).

Šiuo ankstyvuoju laikotarpiu ĮSA praktika buvo savanoriška ir grįsta etiniais principais (Passas, 2024, p. 1712). Vėliau, septintajame ir aštuntajame dešimtmečiuose, didėjant visuomenės sąmoningumui socialiniais ir aplinkosaugos klausimais, ĮSA samprata plėtėsi (Passas, 2024, p. 1713). Reikšmingą indėlį į ĮSA teorijos vystymą įnešė Carroll, 1979 metais apibrėžęs ĮSA kaip ekonominių, teisinių, etinių ir filantropinių lūkesčių, kuriuos visuomenė kelia organizacijoms, visumą. Carroll bandymas susisteminti įvairias įmonių atsakomybės sritis buvo svarbus žingsnis link aiškesnio ĮSA vaidmens suvokimo. ĮSA evoliuciją į ASV principus vaizdžiai iliustruoja 1 paveiksle pateiktas chronologinis žemėlapis (Passas, 2024, p. 1712).

1 pav. ĮSA evoliucija į ASV

Šaltinis: Passas, I. (2024). The Evolution of ESG: From CSR to ESG 2.0. *Encyclopedia*, 4(4), 1711-1720, p. 1712.

Taigi, įmonių socialinės atsakomybės samprata, prasidėjusi nuo abstrakčios verslo etinių įsipareigojimų sampratos, didėjant visuomenės ir reguliacinių institucijų spaudimui, transformavosi nuo savanoriškų, filantropinio pobūdžio veiksmų prie struktūruoto požiūrio. Poreikis turėti konkretesnius, išmatuojamus ir į pačią verslo strategiją integruotus tvarumo rodiklius paskatino perėjimą prie aplinkosaugos, socialinių ir valdymo (ASV) veiksmų sistemos. Toks pokytis įvyko, nes įmonės ar bankai, kaip pelno siekiantys finansinės rinkos dalyviai, negalėjo pateisinti finansinių resursų panaudojimo tvarumo srityje. Dėl struktūrizuotos ir iš įvairių veiksmų susidedančios ASV sistemos, bankams ir įmonėms finansų rinkoje atsirado naujos galimybės, pavyzdžiui, integruojant tvarumo principus į savo veiklą, užtikrinti ne tik tvarumo tikslus, kurių reikalauja reguliacinės institucijos ir visuomenė bet ir gauti finansinės naudos.

ASV veiksmų sistema pakeitė požiūrį į įmonių atskaitomybę ir veiklos vertinimą. ASV principų esmę apibrėžia autorius Passas (2024, p. 1711) - „skirtingai nei tradicinis įmonių socialinės atsakomybės modelis, kuris pirmiausia pabrėžia savanoriškas etines praktikas, ASV integruoja tvarumą į pagrindinę verslo strategiją, tai leidžia korporacijoms spręsti aplinkosaugos ir visuomenės iššūkius, kartu didinant akcininkų vertę“. Moksliniuose šaltiniuose vyrauja sutarimas dėl bendros ASV sampratos, tačiau, autorius Kalfaoglou atkreipia dėmesį į vis dar egzistuojantį neapibrėžtumą, susijusį su specifiniais vertinimo kriterijais (Kalfaoglou, 2021, p. 87). ĮSA teorija, kuri prieš atsirandant ASV buvo kritikuojama dėl konkrečių įmonių vertinimo sistemų trūkumo, skiriasi nuo ASV, kadangi ASV sistemą sudaro rodikliai, skirti įvertinti įmonės poveikį aplinkai, valdymo kokybę bei socialinį indėlį Passas (2024, p. 1714). ASV veiksmų sistema suteikia teorinį pagrindą įvertinti įmonės ilgalaikio tvarumo perspektyvas ir su tuo susijusias rizikas bei galimybes, o tai padeda investuotojams ir reguliacinėms institucijoms įgyvendinti savo tikslus. (Neitzert ir Petras, 2022, p. 398).

Apibendrinus ASV sistemos istoriją, galima teigti, kad išpopuliarėjimą lėmė ĮSA teorijos ribotumas ir ASV siūlomas modelis, kuriame įmonės ir bankai gali integruoti modelį į verslo strategiją. Perėjimą prie ASV paskatino ir didėjantis dėmesys klimato kaitai bei socialinei nelygybei, nes vien ĮSA koncepcijos šioms problemoms spręsti nepakako. Kaip teigia Santos ir kt. (2025, p. 7), augančios klimato kaitos, socialinės nelygybės ir finansinių krizių pasekmės privertė įmones atsižvelgti į savo pačių poveikį šioms problemoms ir nebeapsiriboti vien finansinių rezultatų siekimu.

ASV veiksmų susiformavimą taip pat paskatino bankams aktuali suinteresuotųjų šalių grupė, investuotojai. Šios bankams bei įvairioms įmonėms ypač svarbios grupės reikalavimai dėl tikslesnės ir patikimesnės informacijos apie skirtingas rizikas, tokias kaip klimato kaita ir žmogaus teisių pažeidimai, nuolat augo (Santos ir kt., 2025, p. 7). Taigi, aukščiau analizuojami faktoriai paskatino ASV principų plėtrą ir tikslingą jų integravimą į įmonių bei bankų tvarumo praktikas. Bankinės

institucijos, kurios anksčiau didžiausią savo resursų dalį skirdavo tradicinių finansinių rodiklių augimui, pradėjo jausti spaudimą ne tik iš reguliacinių institucijų, bet ir iš rinkos dalyvių, kurie tikėjosi daugiau socialinės atsakomybės ir išsamesnių, lengviau palyginamų duomenų apie įmonių ir bankų tvarumo aspektus. Visuomenės ir reguliacinių institucijų spaudimas bei galimybė įtraukti ASV veiksnius į verslo strategiją, lėmė ypač greitą ASV vystymąsi.

Su tikslu suprasti ASV sistemos reikšmę bankininkystės sektoriuje būtina nuosekliai išnagrinėti tris pagrindinius ASV sistemą sudarančius komponentus. Aplinkosaugos (A), socialinės atsakomybės (S) ir valdymo (V) veiksniai. ASV komponentai atspindi skirtingas sritis, kuriose įmonių ir bankų veikla turi poveikį, taip pat sritis, kuriose įmonės ir bankai susiduria su rizikomis. Aplinkosaugos komponentas pastaruoju metu sulaukia daug dėmesio dėl intensyvėjančių diskusijų apie klimato kaitos keliamas grėsmes finansiniam stabilumui ir poreikio pereiti prie tvaresnės ekonomikos.

Nocon (2024, p. 3) pabrėžia, kad aplinkosaugos ramstis ASV sistemoje apibrėžia klimatui poveikį darančius veiksniai įmonės veikloje. Vertinant energijos suvartojimą, išmetamų teršalų kiekį, žaliavų tiekimą, ir atsinaujinančiosios energijos naudojimą, įmonės gali įsivertinti poveikį klimato kaitai. Aplinkosaugos komponento sampratą papildė Passas (2024), prie aplinkosaugos srities aspektų priskirdamas atsaką į klimato kaitą, išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimą ir perėjimą prie atsinaujinančiosios energijos.

Socialinis (S) komponentas ASV sistemoje apima įmonės santykius su suinteresuotosiomis šalimis, pavyzdžiui darbuotojais, tiekėjais ar klientais. Nocoń (2024, p. 3) išplėčia socialinio komponento terminą, įvardina jį kaip socialinę atsakomybę ir žmogaus teises. Autorė teigia, kad šis ASV ramstis yra skirtas „užtikrinti socialinę lygybę lyties ir religijos atžvilgiu, vienodą darbo užmokestį einant tas pačias pareigas nepriklausomai nuo lyties, pagarbą darbuotojų teisėms, taip pat saugumą ir duomenų apsaugą“ (Nocoń, 2024, p. 3).

Valdymo (G) komponentas ASV sistemoje yra susijęs su įmonės valdymu, valdymo komponentą apima tokie faktoriai kaip kokybė, skaidrumas ir atskaitomybė. Amara & Ahmadi (2023, cit. iš Nocon, 2024, p. 3) teigia, jog valdymo ramstis apima „įmonės priežiūra, įmonės valdybos struktūra, informacijos atskleidimo akcininkams įsipareigojimų paisymą, vadovaujančio personalo atlyginimą, akcininkų teisių paisymą, mokesčių skaidrumą ir kovą su korupcija“. Bankininkystės sektoriuje, veiksmingos valdymo struktūros yra svarbios siekiant užtikrinti finansinį stabilumą, skaidrumą ir pasitikėjimą (Neitzert ir Petras, 2022, p. 402). „Veiksmingos valdymo struktūros apima aiškiai apibrėžtas atsakomybes ir tinkamus kompensavimo modelius, siekiant sumažinti paskatas netinkamam pavienių darbuotojų elgesiui, kuris kelia operacinę bei reputacijos riziką“ (Neitzert ir Petras, 2022, p. 402). Nocoń (2024, p. 4) išskiria šiuos valdymo rizikos pavyzdžius: „mokesčių

reikalavimų laikymasis, korupcija arba bandymai papirkti, netinkamą aukščiausio lygio vadovų kompensavimą, duomenų apsaugos neužtikrinimą“.

Aplinkosaugos, socialinės atsakomybės ir valdymo veiksmų analizė atskleidžia, kad ASV sistema iš bankų valdybos reikalauja kompleksinio bei holistinio požiūrio į banko vykdomą veiklą. Individualiai, kiekvienas ASV veiksnys apima didelį kiekį sričių, pavyzdžiui, į aplinkosaugą, (A) galima įtraukti kovą su klimato kaita, o į socialinį (S) veiksnį, santykius su visuomene. Veiksminga valdysena yra būtina sąlyga siekiant aplinkosauginių tikslų, taigi, veiksniai yra glaudžiai susiję. Bankininkystės sektoriuje ASV veiksniai tampa reputacijos ir ilgalaikės vertės kūrimo įrankiu.

1.2. ASV rizikos bankininkystės sektoriuje

Šiuolaikinė pasaulio ekonomika yra neįsivaizduojama be dinamiškai veikiančio ir įvairiapuses funkcijas atliekančio bankininkystės sektoriaus. Bankininkystės sektorius - tai finansų sistemos pagrindas, svarbus atskirų valstybių ekonominiam stabilumui bei globaliems ekonominiams procesams. Bankai užtikrina efektyvų ir veiksmingą finansinių išteklių judėjimą ir paskirstymą, skatindami investicijas jie užtikrina globalinės ekonomikos plėtrą ir taip fundamentaliai prisideda prie tvarios nacionalinių ir tarptautinių finansų sistemų raidos, taip pat prie bendro finansų sistemos augimo (Levine, 2005).

Bankininkystės sektorius iš esmės apima visas ekonomikos sritis, nuo individualių asmenų finansinių poreikių tenkinimo iki stambių verslo projektų finansavimo. Taigi, bankininkystės sektoriaus vaidmuo ir jo įtaka visuomenės gerovei yra nuolatinis akademikų bei reguliacinių institucijų dėmesio objektas. Bankai yra finansiniai tarpininkai, gaunantys lėšas iš ūkio subjektų, turinčių jų perteklių, ir nukreipiantys jas tiems subjektams, kurie patiria jų trūkumą ir siekia investuoti ar vartoti (Cull, Demirgüç-Kunt ir Lin, 2013, cit. iš Scholtens ir van't Klooster, 2019, p. 2). Bankai atlieka svarbų vaidmenį visuomenėje ir yra svarbūs veiksmingam ekonomikos vystymuisi (Scholtens ir van't Klooster 2019, p. 1).

„Per pastarąjį dešimtmetį pasaulyje vis didesnę populiarumą, o kartu ir įtaką įgijo tvarių finansų, atsakingo investavimo ir atsakingos bankininkystės sąvokos“ (Scholtens ir van't Klooster 2019, p. 1). Augantis dėmesys finansinio sektoriaus ir bankų tvarumui rodo vykstančią bankų vaidmens transformaciją. Bankai, nukreipdami investicijas į klimato kaitai jautrias sritis, gali prisidėti prie klimato kaitos mažinimo bei poveikio švelninimo (Park ir Kim, 2020, p. 2). Bankai išlieka svarbūs ekonominės plėtros aspektu, tačiau prisideda naujos atsakomybės, jie tampa atsakingą ir pavyzdinę rolę turintys finansų rinkos dalyviai, savo įtaka galintys prisidėti prie globalių tvarumo problemų ir iššūkių sprendimo.

Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad bankų vaidmuo transformuojasi (Scholtens ir van't Klooster 2019, p. 1). Finansinių tikslų siekimas yra vis dažniau derinamas su visuomenės ir aplinkosaugos tikslais. 2008 metų globalinė finansų krizė, parodžiusi neatsakingo elgesio bankininkystės sektoriuje pasekmes, suteikė pagrindą bankams peržiūrėti savo atsakomybės ribas bei paskatino diskusijas apie bankų atsakomybę visuomenei (Aracil ir kt. 2021, p. 2). Atitikimas reguliaciniams tvarumo standartams yra vis dažniau prioretizuojamas finansų sektoriuje, o bankai turi unikalią galimybę sukurti pridėtinę vertę, auginti kapitalą ir tuo pačiu prisidėti prie ilgalaikio tvarumo. Vis dėlto, bankams, siekiantiems gauti pridėtinės vertės iš ASV sistemos ir prisidėti prie tvarumo tikslų įgyvendinimo, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ASV rizika tampa nauju rizikos šaltiniu, kurį reikia identifikuoti, įvertinti, stebėti ir valdyti (Kalfaoglou, 2021, p. 83). Europos bankininkystės institucija (EBA) savo gairėse dėl ASV rizikų valdymo ir priežiūros (EBA, 2021, p. 10) ASV riziką institucijoms apibrėžia taip: „ASV rizika įstaigoms apibrėžiama kaip rizika, kylanti dėl esamo ar būsimų ASV veiksmų poveikio jų sandorio šalims ar investuotam turtui, tai yra rizika, kylanti dėl pagrindinės įstaigų veiklos. ASV rizika materializuojasi per tradicines finansinės rizikos kategorijas (kredito rizika, rinkos rizika, operacinė rizika ir rizika reputacijai, likvidumo ir finansavimo rizika)“ (EBA, 2021, p. 10). Šis EBA apibrėžimas atskleidžia du esminius bruožus:

- Rizika kyla ne vien iš pačios finansų įstaigos veiklos, bet ir iš jos sąveikos su išorės subjektais - sandorio šalimis bei investicijų objektais. Tai apima platų potencialių grėsmių lauką, kurį bankai privalo identifikuoti ir valdyti.
- ASV rizika nėra laikoma fundamentaliai nauja rizikos rūšimi, tai yra specifinis veiksmų rinkinys, pasireiškiantis per jau žinomas finansines rizikas, pavyzdžiui, kredito, rinkos ar operacinę.

Taigi, EBA suformuotas rizikų apibrėžimas atskleidžia ypač svarbų aspektą - būtinybę ASV veiksmus integruoti į bankų jau turimas rizikos valdymo sistemas, o ne kurti atskiras, paralelines struktūras (EBA, 2021, p. 10). Siekiant sistemiškai suprasti ASV rizikas, Nocoń (2024, p. 4) pateikia ASV rizikos tipų ir pagrindinių jas lemiančių veiksmų klasifikaciją (žr. 2 pav.). Ši schema vaizdžiai išskiria tris pagrindines ASV rizikos sritis: aplinkosaugos, socialinę ir valdymo riziką.

2 pav. ASV rizikos tipai ir pagrindiniai veiksniai

Šaltinis: Nocoń, A. (2024). ESG RISK MANAGEMENT IN BANKS TOWARDS ITS MEASUREMENT. *Economics and Environment*, 3(90), 1-15, p. 4.

Ši Nocoń (2024) pateikta struktūra padeda sistemškai suvokti ASV rizikas, su kuriomis susiduria bankai. Kaip matyti 2 paveiksle, autorė išskiria tris pagrindines rizikos sritis - aplinkosaugos, socialinę ir valdymo, taip pat kiekvienai rizikai priskiria būdingus veiksniai. Pavyzdžiui, aplinkosaugos rizika detalizuoja į dvi pagrindines kategorijas: fizines rizikas, tokias kaip tiekimo grandinių sutrikimai, jūros lygio kilimas ar ilgalaikės sausros. Išskiriamos pereinamojo laikotarpio rizikas yra reguliaciniai pokyčiai bei CO₂ mokesčių taikymas. ASV rizikų struktūrą pateikiama ir Tashtamirov (2023) moksliniame darbe, kuriame išskiriamos trys pagrindinės ASV kategorijos ir joms būdingi veiksniai (Tashtamirov, 2023, p. 6). Autoriai savo analizėse skirtingai įvardina trečiąją kategoriją - Nocon, Valdymo (angl. Governance), o Tashtamirov, Vadybinė (angl. Managerial), tačiau, jų pateikiami rizikų pavyzdžiai yra tapatūs, koncentruojasi į įmonės valdymo procesus bei atitikimą teisinei reguliacijai. Tashtamirov ir Nocon pateiktas tapatus ASV rizikų grupavimas leidžia teigti, kad bankinės institucijos turi pagrindą naudoti šias rizikos kategorijas kaip įrankį, leidžiantį įsivertinti ir valdyti ASV rizikas. Autorių požiūrių sutapimas leidžia daryti prielaidą, jog literatūroje egzistuoja teorinis sutarimas dėl pagrindinių ASV rizikos komponentų.

EBA (2021, p. 10) pabrėžia, kad ASV rizika materializuojasi per tradicines finansinės rizikos kategorijas. Taigi, būtina analizuoti, kaip aplinkosaugos, socialiniai ir valdymo veiksniai veikia pagrindines bankų ASV rizikas. Autoriai Bortnikov ir Lyubich (2022, p. 21) teigia, kad ASV rizikos daro tiesioginį poveikį pačiam bankui, pavyzdžiui, kai patiriami nuostoliai dėl gamtinių katastrofų, įmonės vadovybė vykdo darbuotojų lygybės pažeidimus arba atskleidžiami finansinių ataskaitų iškraipymai. Autorius Kalfaoglou (2021, p. 91) patvirtina bankų ir ASV rizikų ryšį, teigdamas, kad

bankai gali būti veikiami ASV rizikų dviem būdais. „Pirmasis yra tiesioginis poveikis (angl. *direct exposure*), kylantis iš pačių bankų operacijų“ (Kalfaoglou (2021, p. 91). Autorius pateikia pavyzdį - banko įsikūrimo vieta pavojingoje zonoje. „Bankas gali patirti operacinę riziką, jei filialas yra įsikūręs didelės potvynių rizikos zonoje“ (Kalfaoglou, 2021, p. 91). Tokiu būdu susiformuoja banko padalinio uždarymo rizika arba žalos banko turtui rizika. Taigi, ASV sistemoje, aplinkosaugos rizika transformuojasi į bankams jau atpažįstamą rizikos formą (Kalfaoglou 2021, p. 91). Moksliniame šaltinyje pateiktas pavyzdys patvirtina EBA (2021) teiginį, jog ASV rizika materializuojasi per tradicines finansines rizikas, autoriaus pavyzdyje - operacinę riziką, kylančią dėl aplinkosaugos veiksmų.

Antrasis ASV rizikų poveikio bankams būdas, pasak Kalfaoglou (2021, p. 91) yra netiesioginis poveikis, atsirandantis per bankų skolinimo ir investavimo veiklą. Autorius teigia, kad „Bankas gali skolinti kitai sandorio šaliai, kuri nesilaiko darbo saugos taisyklių, o įvykus nelaimingam įvykiui, bankas patiria reputacijos riziką, praranda klientus, tai taip pat padidina paskolų negrąžinimo riziką“ (Kalfaoglou, 2021, p. 91). Taigi, tokiu būdu „socialinis ASV sistemos ramstis transformuojamas į kredito riziką“ (Kalfaoglou, 2021, p. 91).

Kalfaoglou (2021, p. 91) taip pat pateikia valdymo (G) ramsčio galimą perėjimą į tradicinę rizikos formą, teigdamas, kad „bankas gali investuoti į kitos sandorio šalies vertybinius popierius, o priešingos šalies buhalterinėje apskaitoje gali būti aptinkamas didelio masto sukčiavimas. Taigi, tokiu būdu valdymo ASV sistemos ramstis transformuojamas į pelningumo, kredito, rinkos ir likvidumo rizikas“.

Apibendrinamas šiuos pavyzdžius, Kalfaoglou (2021, p. 91) daro išvadą, kad „visi ASV ramsčiai turėtų būti transformuojami į tradicines rizikos kategorijas“. Būtinybę rūšiuoti ASV rizikas pagal esamas rizikos valdymo sistemas patvirtina ir Europos Centrinis Bankas (ECB), savo gairėse nurodydamas, kad „institucijos turėtų įtraukti klimato ir aplinkosaugos rizikas, į savo esamas rizikos valdymo sistemas“ (ECB, 2020, p. 28).

Mokslinėje literatūroje pateikti pavyzdžiai aiškiai demonstruoja, kaip kiekvienas iš ASV ramsčių, aplinkosaugos, socialinis ir valdymo, gali tiesiogiai arba netiesiogiai virsti konkrečiomis finansinėmis rizikomis bankams. Taigi, akivaizdu, kad ASV veiksmų analizė nėra vien abstraktus bankų tvarumo vertinimas, o esminė banko rizikos valdymo dalis, reikalaujanti išsamaus identifikavimo ir valdymo. Išsiaiškinus, kaip ASV rizika materializuojasi bankų veikloje, būtina aptarti konkrečius valdymo ir atskaitomybės mechanizmus, kurie pasitelkiami šioms rizikoms suvaldyti.

1.3. ASV rizikos valdymas ir atskaitomybė bankuose

Efektyvus ASV rizikų valdymas yra neatsiejama šiuolaikinio banko veiklos dalis. Kaip pabrėžia Nocoń (2024, p. 1), „ASV rizikos valdymas bankinėms institucijoms dabar tapo ne tik moda ir tendencija, bet ir prievole, kurią jos turi vykdyti“. Poreikį valdyti ASV rizikas lemia keli veiksniai: augantys reguliaciniai reikalavimai, rinkos dalyvių lūkesčiai ir pačių bankų siekis užtikrinti ilgalaikį tvarumą bei finansinį stabilumą. ASV rizikos, kaip pažymi Bortnikov ir Lyubich (2022, p. 21), pasireiškia per tokias tradicines finansines rizikas kaip kredito, operacinė ar reputacijos rizika, todėl jos turi būti integruojamos į bendrą banko rizikos valdymo sistemą. Europos Centrinio Banko gairėse nurodoma, kad „institucijos turėtų įtraukti klimato ir aplinkosaugos rizikas į savo esamas rizikos valdymo sistemas“ (ECB, 2020, p. 28). Tačiau, kaip pažymi Kalfaoglou (2021, p. 107), ASV rizikos savo prigimtimi skiriasi nuo tradicinių bankininkystės rizikų, o jų integravimas į esamas rizikos valdymo sistemas kelia reikšmingų iššūkių. Prie svarbiausių iššūkių autorius priskiria ilgalaikį šių rizikų pobūdį, aukštą neapibrėžtumo lygį bei duomenų ir patikimų vertinimo metodologijų trūkumą. Taigi, „reikalinga nauja analizės sritis su naujais įrankiais ir metodologijomis“ (Kalfaoglou, 2021, p. 107).

ASV rizikų ilgalaikis pobūdis, neapibrėžtumas ir patikimų, palyginamų duomenų bei išsamių vertinimo metodologijų trūkumas, yra pagrindinės kliūtys efektyviam ASV rizikų integravimui ir valdymui bankuose. Apibendrinant, galima teigti, kad vien tradicinių rizikos valdymo priemonių nepakanka (Kalfaoglou, 2021, p. 107; Nocoń, 2024, p. 5,6).

ASV rizikų vertinimo neapibrėžtumas paskatino reguliacines institucijas ieškoti veiksmingų sprendimų. Reaguodami į ASV duomenų ir rizikų vertinimo metodologijos trūkumus, 2022 metais, Europos Parlamentas ir Europos taryba priėmė įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvą, (angl. Corporate Sustainability reporting directive, CSRD) (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464). CSRD direktyva, įsigaliojusi 2023 metais, gali padėti sumažinti trūkstamų įmonių tvarumo duomenų kiekį (Martinčević ir kt., 2024). Pagrindinis šios direktyvos tikslas, kaip teigia Martinčević ir kt. (p. 320), yra „padaryti įmonių skelbiamą informaciją išsamesnę ir tarpusavyje palyginamą, panašiai kaip tai daroma finansinėse ir apskaitos ataskaitose“. EBA Gairėse (EBA, 2025, p. 28) nurodoma, kad institucijos turėtų rinkti reikiamus duomenis ASV rizikoms identifikuoti, matuoti ir valdyti, įskaitant duomenis apie klientų ir sandorio šalių poveikį ASV veiksniams bei jų pačių pažeidžiamumą šiems veiksniams. CSRD direktyva teisiškai nustato, jog įmonės privalo rengti tvarumo ataskaitas pagal Europos tvarumo atskaitomybės standartus (angl. *European Sustainability Reporting Standards*, ESRS), kurie detalizuoja reikalaujamos informacijos turinį ir formatą (Martinčević ir kt., 2024, p. 318).

Europos tvarumo atskaitomybės standartai (ESRS), pateikti Europos Komisijos deleguotajame Reglamente (ES) 2023/2772, nustato, kad įmonės savo tvarumo ataskaitose turi pateikti informaciją, reikalingą suprasti jų poveikį tvarumo klausimams, taip pat informaciją, reikalingą suprasti, kaip tvarumo klausimai veikia pačios įmonės plėtrą, veiklos rezultatus ir padėtį (Komisijos Deleguotasis Reglamentas (ES) 2023/2772, Preambulės 1 punktas). Įmonės, o tarp jų ir bankai taip pat privalo pateikti išsamią informaciją apie savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas, apimančias skirtingas emisijų apimtis (angl. *Scope 1, 2, 3 emissions*) (Komisijos Deleguotasis Reglamentas (ES) 2023/2772, ESRS E1). Bankininkystės sektoriui ypač didelę reikšmę turi trečiojo lygio emisijos, apimančios bankų finansuojamas veiklas. Kaip pažymi EBA (2025, p. 133), būtent finansuojamos trečiojo lygio emisijos yra laikomos svarbiausiu rodikliu finansinių įstaigų pereinamojo laikotarpio rizikoms vertinti. Finansuojamų emisijų svarba, pabrėžiama EBA gairėse rodo, kad bankų poveikis klimatui vertinamas ne tik per jų tiesioginę veiklą, bet ir per visą jų paskolų ir investicijų portfelį. Taigi, ESRS standartai, naudojami CSRD ataskaitose, yra svarbūs ASV rizikų valdymo kontekste, nes standartizuoti ir palyginami duomenys yra būtini identifikuojant ir vertinant ASV rizikas.

Veiksmingam ir efektyviam ASV rizikų valdymui būtina remtis tinkamais rodikliais. EBA (2021) gairėse pabrėžiama, kad finansinės institucijos vertindamos ASV rizikas turėtų taikyti kiekybinius ir kokybinius rodiklius bei atsižvelgti į aktualiausias ASV rizikas.

Aplinkosaugos ramstyje išskiriami kiekybiniai rodikliai yra šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, energijos suvartojimas, atsinaujinančios energijos dalis, bei vandens sunaudojimas (EBA, 2021, p. 156). Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų rodikliai padeda įvertinti ir valdyti pereinamojo laikotarpio rizikas, galinčias susiformuoti griežtėjant reguliaciniams reikalavimams, o vandens naudojimo intensyvumas, fizinės rizikas, kylančias dėl vandens trūkumo.

Socialiniame ASV veiksnų ramstyje, taikomi rodikliai yra moterų ir vyrų atlyginimų skirtumai bei moterų dalis valdybos pozicijose, taip pat kokybiniai rodikliai, susiję su poveikiu vietos bendruomenėms ir žmogaus teisėms, pavyzdžiui, priverstinio darbo naudojimas tiekimo grandinėje (EBA, 2021, p. 158).

Valdymo ASV ramstyje, svarbūs kiekybiniai rodikliai yra valdybos narių nepriklausomumas, moterų dalis valdyboje, taip pat tokie kokybiniai rodikliai, kaip antikorupeinių ir etikos politikų egzistavimas, informacijos skaidrumas bei akcininkų teisių užtikrinimas (EBA, 2021, p. 161)

Bankams taikant šiuos rodiklius, būtina ne tik rinkti duomenis, bet ir užtikrinti jų kokybę ir palyginamumą tam, kad būtų galima laiku nustatyti kylančias ASV rizikas. Vienas iš veiksmingo ir resursus taupančio ASV sistemos pritaikymo reikalavimų yra proporcingumo principo taikymas. Naudojami rizikos vertinimo metodai ir rodikliai turi atitikti institucijos veiklos mastą ir aktualiausių rizikų profilį (EBA, 2021). Institucijos taip pat turėtų taikyti dvigubo reikšmingumo principą, vertinti

ASV veiksmų poveikį bankui, bet kartu ir banko veiklos poveikį aplinkai ir visuomenei (EBA, 2021, p. 32). EBA (2021, p. 61) gairėse teigiama, kad institucijos turi taikyti tinkamas metodologijas ASV rizikų vertinimui, taip pat siūlomi trys pagrindiniai metodologiniai metodai:

Pirmasis, tai portfelio suderinamumo metodas, padedantis įvertinti, ar bankų suteikiamos paskolos bei investicijos atitinka tvarumo tikslus. Gairėse išskiriami tokie tvarumo standartai kaip Paryžiaus susitarimas ir Europos Sąjungos taksonomijos kriterijai (EBA, 2021). Portfelio suderinamumo metodas padeda nustatyti, kurios portfelio dalys yra pažeidžiamos pereinamuoju laikotarpiu.

Gairėse taip pat išskiriamas rizikos valdymo metodas (angl. risk framework method), kuris remiasi ASV rizikų integravimu į esamas banko rizikų vertinimo sistemas (EBA, 2021). Trečiasis (EBA, 2021) išskiriamas metodas, yra poveikio metodas (angl. exposure method), skirtas įvertinti banko finansinių pozicijų, tokių kaip paskolos arba investicijos pažeidžiamumą ASV sistemos veiksniams. Pagal poveikio metodo metodologiją, tam tikros klientų ekonominės veiklos sritys bei geografiniai regionai turi daugiau rizikos. Praktikoje, metodo naudojimas leidžia bankams įvertinti tokias rizikas, kaip veiklos sektorius arba geografinės vietovės. Taigi, naudojant šį metodą, bankai gali veiksmingiau identifikuoti rizikas (EBA, 2021)

Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva (CSRD), perkelia ASV veiksmų atskaitomybę iš savanoriškos praktikos į privalomą atitikties (angl. compliance) reikalavimą. Tačiau, mokslinėje literatūroje egzistuoja ir ASV atskaitomybę paaiškinantys įmonių vidinės motyvacijos veiksniai. Empiriniai tyrimai, nagrinėjantys ASV ir bankų veiklos ryšį, dažniausiai remiasi keliomis pagrindinėmis organizacijų teorijomis, kurios pateikia skirtingus argumentus ASV veiksmų taikymui (Salem ir kt., 2024, p. 9). Šių teorinių perspektyvų supratimas yra būtinas norint sistemiskai įvertinti prieštarigus literatūros rezultatus (Salem ir kt., 2024, p. 8). Dažniausiai pasitelkiamos suinteresuotųjų šalių, agento ir legitimumo teorijos (Korzeb ir kt., 2025, p. 90; Salem ir kt., 2024, p. 9)

Suinteresuotųjų šalių teorija (angl. Stakeholder Theory), kurią išplėtojo Freeman (1984), teigia, kad įmonė yra atsakinga ne tik savo akcininkams, bet ir plačiam suinteresuotųjų šalių ratui, apimančiam darbuotojus, klientus, tiekėjus, bendruomenę ir visuomenę (Freeman, 1984, cit. iš Korzeb ir kt., 2025, p. 90). „Suinteresuotųjų šalių teorija teigia, kad įmonė neegzistuoja be suinteresuotųjų šalių“ (Boussaada ir kt., 2023, p. 863). Pagal šią teoriją, sėkmingas santykių su visomis šiomis grupėmis valdymas, sukuria ilgalaikį konkurencinį pranašumą, gerina reputaciją ir galiausiai didina įmonės finansinius rezultatus (Salem ir kt., 2024, p. 9; Korzeb ir kt., 2025, p. 90). Taigi, ši teorija prognozuoja teigiamą ryšį tarp ASV rizikos valdymo ir banko finansinių rezultatų (Salem ir kt., 2024, p. 9; Korzeb ir kt., 2025, p. 90).

Priešingą požiūrį siūlo atstovavimo teorija (angl. *Agency Theory*), pagal kurią dėl skirtingų tikslų ir informacijos asimetrijos kyla abipusis nepasitikėjimas tarp vadovų (agentų) ir įmonės savininkų (Kaliczka, Naffa, 2010, cit. iš Tóth ir kt., 2021, p. 431). Pagal šią teoriją išlaidos socialiniams ar aplinkosaugos veiksniams yra laikomos agento (vadovo) problema, akcininkų išteklių panaudojimu ne pagal paskirtį, taip pat vadovo oportunistiniu elgesiu siekiant asmeninės naudos ar geresnės reputacijos (Boussaada ir kt., 2023, p. 863). Įmonės investicijos į ASV veiksnus „sukelia išlaidų, kurios mažina akcininkų pelną, todėl atsiranda neigiamas poveikis akcininkams“ (Jensen ir Meckling, 1976; Jensen, 1986, cit. iš Korzeb ir kt., 2024, p. 90). Remiantis šia logika, didesnės investicijos į ASV lemia mažesnį pelningumą, todėl ši teorija prognozuoja neigiamą ryšį tarp ASV ir banko finansinių rezultatų.

Galiausiai, legitimumo teorija (angl. *Legitimacy Theory*) teigia, kad organizacijos veikla turi atitikti visuomenės, kurioje ji veikia, normas, vertybes ir lūkesčius (Archel ir kt., 2009 cit. iš GutierrezPonce ir Wibowo, 2024, p. 1420; Tóth ir kt., 2021, p. 431). Pagal šią teoriją, įmonės ir bankai užsiima ASV veikla ir atskleidžia apie ją informaciją siekdami įgyti arba išlaikyti socialinį legitimumą (Korzeb ir kt., 2025, p. 91). Prarasdamos legitimumą dėl socialiai ar ekologiškai neatsakingos veiklos, įmonės rizikuoja susidurti su neigiamomis pasekmėmis, tokiomis kaip klientų praradimas ar griežtesnis reguliavimas (Korzeb ir kt., 2025, p. 91). Legitimumo teorija prognozuoja teigiamą ryšį tarp ASV veiksmų taikymo ir įmonės finansinių rezultatų (Salem ir kt., 2024, p. 9)

Šios skirtingos teorijos padeda paaiškinti, kodėl empiriniai tyrimai, analizuojantys ASV ir finansinių įmonės rezultatų ryšį, gali turėti skirtingus rezultatus (Salem ir kt., 2024, p. 8). Priklausomai nuo to, kuri teorinė logika - suinteresuotųjų šalių, legitimumo ar griežta agento teorijos interpretacija, dominuoja tam tikroje rinkoje ir yra labiau vertinama investuotojų, tokį ryšį tarp ASV ir finansinių rezultatų ir tikėtina stebėti (Salem ir kt., 2024). Skirtingų rinkų ASV empiriniai tyrimai gali turėti skirtingus rezultatus, nes rinkos remiamasi skirtingomis teorijomis. Pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų rinkoje, kurioje istoriškai dominuoja akcininkų vertės maksimizavimo filosofija (Friedman, 1970, p. 11), ASV veiksmus investuotojai vertina per agento teorijos prizmę. Tuo tarpu Europos Sąjungoje, dažniau taikomos legitimumo ir suinteresuotųjų šalių teorinis požiūris, tą puikiai atspindi ir Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos implementacija į Europos Sąjungos reguliacinę sistemą.

Aplinkosaugos, socialinės atsakomybės ir valdymo (ASV) veiksmų integravimas į bankų veiklos modelius yra reikalavimas iš reguliacinių institucijų bei visuomenės, o atlikus darbo empirinį tyrimą, bus galima nustatyti, ar tai taip pat yra ir būtinybė, atsižvelgiant į bankų veiklos pagrindinį tikslą - pelną. ASV veiksmų rinkinys, susiformavęs iš įmonių socialinės atsakomybės (CSR), tapo struktūrizuotu ir skirtingas sritis veikiančiu rodiklių rinkiniu. Nustatyta, kad ASV rizika neturi

atskiros rizikos kategorijos, tai yra rizika, kuri materializuojasi per tradicines finansines rizikas, tokias kaip kredito, rinkos ir operacines rizikas. Taigi, veiksmingas ASV rizikų valdymas padeda sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, socialinei gerovei bei organizacijų valdymo kokybei, taip pat didina bankų patrauklumą investuotojams bei suteikia naujas investicijų galimybes. Bankai, reguliacinės institucijos bei mokslininkai ilgą laiką susidūrė su esmine problema - patikimų ASV duomenų ir standartizuotų vertinimo metodologijų stoka. Šį trūkumą reguliavimo institucijos siekia spręsti pasitelkdamos Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvą (CSRD). Būtent CSRD reikalavimų įsigaliojimas pirmą kartą atveria galimybę atlikti detalią kiekybinių ir kokybinių bankų ASV rodiklių analizę.

2. ASV RIZIKOS VERTINIMO BANKUOSE ANALIZĖ

2.1. Empirinių tyrimų, nagrinėjančių ASV rizikos vertinimą bankuose, apžvalga

Šiame skyriuje, remiantis atlikta teorine analize, pereinama prie empirinio lygmens. Bus sistemiškai apžvelgiami ir analizuojami kitų autorių atlikti empiriniai tyrimai, nagrinėjantys ASV rizikos valdymo bankuose specifiką, poveikį bankų finansiniams rezultatams bei teisingų duomenų trūkumą. Mokslinėje literatūroje sutariama, kad ASV ir bankų veiklos sąsajų tyrimai pasižymi rezultatų nenuoseklumu. Išsami 2015-2023 m. laikotarpio mokslinių straipsnių apžvalga atskleidė, kad dalis tyrimų rado teigiamą ASV poveikį finansiniams rezultatams, kiti - neigiamą, o treči - jokio statistiškai reikšmingo ryšio. Šis prieštaringumas rodo, jog ryšys yra sudėtingas, jį veikia daug skirtingų veiksnių. Viena esminių to priežasčių, teorinėje dalyje jau aptarti metodologiniai iššūkiai ir patikimų, palyginamų duomenų trūkumas. Būtent šią duomenų problemą sprendžia naujai įsigaliojusi Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva (CSRD), kuri įpareigoja bankus teikti standartizuotą informaciją ir taip sukuria prielaidas išsamesnei bei patikimesnei analizei ateityje.

1 lentelė

Empiriniai tyrimai, analizuojantys bendrą ASV veiksnių ir bankų finansinių rezultatų ryšį

Autorius ir data	Objektas	Tikslas	Metodologija	Rezultatai
GutierrezPonce, H. ir Wibowo, S. A. (2024)	19 bankų iš 5 Pietryčių Azijos šalių (2010-2020 m.).	Ištirti, ar tvarios praktikos prisideda prie bankų finansinių rezultatų.	Panelinių duomenų regresija, tiriant „Thomson Reuters“ ASV balų poveikį ROA, ROE ir Tobin's Q.	Bendras ASV poveikis finansiniams rezultatams yra neigiamas. Tačiau E ramstis teigiamai veikia ROA, S - neigiamai Tobin's Q, o G - neigiamai ROE ir Tobin's Q.

Bui, T. T. L., Tran, T. L. A., ir Hoang, T. (2024)	24 Vietnamo komerciniai bankai (2018-2022 m.).	Išnagrinėti ASV atskleidimo poveikį Vietnamo komercinių bankų finansiniams rezultatams.	Panelinių duomenų regresija, tiriant turinio analizės būdu gautų ASV balų poveikį ROA, ROE ir NIM.	ASV, A ir V balai turi teigiamą poveikį finansiniams rezultatams. S ramstis - statistiškai nereikšmingas.
Dragomir, V. D. Batae, O. M. Ionescu, B. S. ir Ionescu-Feleaga, L. (2022)	333 bankai iš 53 Europos, Amerikos ir Azijos šalių (2019-2021 m.).	Ištirti ASV veiksmų įtaką bankų finansiniams rezultatams prieš COVID-19 pandemiją ir jos metu.	Priežastinė regresinė analizė, tiriant „Refinitiv“ ASV balų poveikį ROA, ROE, akcijų grąžai ir pelnui akcijai (EPS).	Socialinis (S) ramstis turėjo teigiamą poveikį bankų pelningumui. Aplinkosaugos (A) ramstis - neigiamą poveikį ROE. Statistiškai reikšmingas valdymo (V) poveikis nustatytas tik Rytų Azijos regione.
Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M. ir Munim, Z. H. (2019)	93 bankai iš besivystančių rinkų (2015-2018 m.).	Ištirti ASV įtaką bankų finansiniams rezultatams.	Panelinių duomenų analizė (GMM), tiriant „Asset4“ (Refinitiv) ASV balų poveikį ROA ir ROE.	Aplinkosaugos (A) ir socialinis (S) ramsčiai turi teigiamą poveikį. Valdysenos (V) ramstis - statistiškai nereikšmingas.

MirallesQuiros, M. M., Miralles-Quirós, J. L. ir Redondo-Hernández, J. (2019)	166 bankai iš 31 šalies (2010-2015 m.).	Ištirti ASV įtaką akcininkų vertės kūrimui.	Panelinių duomenų regresinis modelis, tiriant „Thomson Reuters Eikon“ ASV balų poveikį Tobin's Q.	Aplinkosaugos (E) ir valdysenos (G) ramsčiai turi teigiamą poveikį akcininkų vertei. Socialinis (S) ramstis - neigiamą.
Simsek, O. ir Cankaya, S. (2021)	G8 šalių bankai.	Išnagrinėti ryšį tarp ASV balų ir finansinių rezultatų.	Panelinių duomenų analizė, tiriant „Thomson Reuters“ E, S, G balų poveikį ROA ir ROE.	Aplinkosaugos (A) ramstis - neigiamas poveikis, socialinis (S) - teigiamas, valdysenos (V) - statistiškai nereikšmingas.
Zaman, S. ir Ellili, N. O. (2022)	JAE bankai (2014-2019 m.).	Išnagrinėti ASV atskleidimo poveikį JAE bankų finansiniams rezultatams.	Regresinė analizė (naudojant panelinius duomenis), tiriant „Bloomberg“ ASV balų poveikį ROA ir ROE.	Bendras ASV balas turi teigiamą ir reikšmingą poveikį ROA. Socialinis (S) ramstis teigiamai veikia ROA ir ROE. Aplinkosaugos (A) ir valdymo (V) ramsčiai statistiškai nereikšmingi.

Išsami pastarojo meto empirinių tyrimų, apibendrintų 1-oje lentelėje, analizė atskleidžia sudėtingą ASV veiksnių poveikio bankų finansiniams rezultatams vaizdą. Empiriniuose tyrimuose gauti duomenys rodo fundamentalų rezultatų nenuoseklumą.

Dalis empirinių tyrimų patvirtina egzistuojant teigiamą ryšį tarp ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų, taip paremdami darbe jau aptartas suinteresuotųjų šalių bei legitimumo teorijas. Teigiamą ryšį tarp ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų galima pastebėti besivystančių ekonomikų empiriniuose tyrimuose. Bui ir kt. (2024) nustatė, kad Vietnamo komercinių bankų ASV sistemos aplinkosaugos ir valdymo balai yra teigiamai susiję su pelningumo rodikliais. Valdymo ir aplinkosaugos ramsčio teigiamą poveikį finansiniams rezultatams patvirtino ir Miralles-Quiros ir kt. (2019) tyrimas.

Zaman ir Ellili (2022) atskleidė, kad JAE bankų finansiniams rezultatams teigiamos įtakos turėjo bendras ASV balas, tačiau teigiamą poveikį turėjo tik socialinis ramstis. Socialinio komponento svarba parodo ir kitų autorių tyrimai, kurių rezultatuose socialinis veiksnys yra nurodomas kaip pagrindinis ASV vertės kūrimo veiksnys (Shakil ir kt., 2019; Simsek ir Cankaya, 2021; Dragomir ir kt., 2022; Zaman ir Ellili, 2022). Shakil ir kt. (2019) prie socialinio ramsčio teigiamo poveikio, papildomai nustatė teigiamą E ramsčio poveikį, o Simsek ir Cankaya (2021) G8 šalių analizėje socialinį ramstį įvardijo kaip vienintelį, turintį vienareikšmiškai teigiamą įtaką. Taigi, apžvelgtuose empiriniuose tyrimuose dominuoja socialinio ramsčio įtaka bankų finansiniams rezultatams.

Apžvelgtuose empiriniuose tyrimuose, priešingus rezultatus parodė Gutierrez-Ponce ir Wibowo (2024) tyrimas, nustatęs statistiškai reikšmingą, neigiamą bendro ASV balo poveikį visiems finansiniams rodikliams Pietryčių Azijos bankuose. Tyrime vienintelis teigiamas ASV ramstis buvo aplinkosauginis, parodęs teigiamą ryšį su bankų turto grąža (ROA). Neigiamą socialinio ramsčio įtaka finansiniams rezultatams nustatė Miralles-Quiros ir kt. (2019). Dalis tyrimų rezultatų parodė neigiamą aplinkosauginio ramsčio įtaką finansiniams rezultatams (Dragomir ir kt., 2022; Simsek ir Cankaya, 2021).

Taigi, apžvelgtų tyrimų rezultatai priklauso nuo tirto regiono, tyrimo konteksto bei tyrime naudotos metodologijos. Remiantis empirinių tyrimų analize, daroma išvada, kad vieningo atsakymo apie ASV veiksmų poveikį bankų finansiniams rezultatams šiuo metu nėra. Apžvelgtų tyrimų skirtumus dar labiau pagilina skirtingi ASV balų šaltiniai ir taikomi statistiniai modeliai. Skirtingų metodologijų naudojimas išryškina mokslinę spragą - trūksta tyrimų, kurie lygintų skirtingo išsivystymo lygio rinkas, naudojant standartizuotus ir palyginamus duomenis. Naujausias reguliacinis reikalavimas - Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva (CSRD), suteikia galimybę šią problemą išspręsti.

Empiriniai tyrimai, atlikti skirtinguose regionuose ir taikant skirtingas metodologijas, pateikia nevienareikšmius, o kartais ir prieštarigus rezultatus. Ryšys tarp ASV veiksmų ir banko finansinių

rezultatų yra kompleksinis, priklausantis nuo įvairių faktorių. Apžvelgti tyrimai bei jų rezultatai rodo, jog ASV veiksniai bankų pelningumą gali veikti skirtingomis kryptimis, priklausomai nuo atlikto tyrimo metodologijos. Didžioji dalis aptartų empirinių tyrimų (Simsek ir Cankaya, 2021; Dragomir ir kt., 2022; Miralles-Quirós ir kt., 2019) savo tyrimuose rėmėsi komercinių duomenų bazių („Refinitiv Eikon“, „Bloomberg“) suteiktais bendrais įmonių ASV balais. Minėti balai neleidžia nustatyti, kuris konkretus veiksnys lėmė finansinio rezultato pokytį. Pavyzdžiui, aukštas aplinkosauginis balas gali maskuoti didelę finansuojamų emisijų riziką. Atsižvelgiant į šiuos literatūros trūkumus ir siekiant gauti tikslesnius rezultatus, šiame magistro darbe pasirenkama tikslesnė metodologinė kryptis. Vietoj bendrų, agentūrų sugeneruotų ASV balų, tyrime bus naudojami pirminiai, standartizuoti duomenys iš bankų pagal įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvą pateiktų tvarumo ataskaitų.

2.2. ASV duomenų ir analizės metodologijos apžvalga

Apžvelgti empiriniai tyrimai suteikė įžvalgų apie galimą ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų ryšį, tačiau atlikus tyrimuose naudotų duomenų šaltinių analizę, išryškėja metodologiniai trūkumai. Apžvelgti empiriniai tyrimai remiasi komercinių agentūrų suteiktais ASV balais, kuriuos teikia tokios įmonės kaip „Refinitiv“ bei „Thompson Reuters“. Tyrimuose nėra naudojami konkretūs rodikliai, pavyzdžiui, finansuojamos emisijos, ar darbuotojų kaita, taigi rezultatai yra priklausomi nuo komercinių agentūrų suteiktų ASV balų. Berg, Kölbel, ir Rigobon (2022) atliktas tyrimas išryškina šią metodologinę problemą. Tyrimo rezultatai parodė, jog dėl vertinimo metodologijų skirtumų, įmonių ASV veiksmams suteikti komerciniai reitingai dažnai skiriasi. Berg ir kt. (2022) teigia, kad „Vis didesnis skaičius akademinių tyrimų remiasi ASV balais, todėl jie daro vis didesnę įtaką sprendimams ir gali turėti pasekmių turto kainoms bei įmonių politikai“ (Berg ir kt. 2022, p. 1316). Autoriaus nuomonę patvirtina ir darbe apžvelgti naujausi empiriniai tyrimai, jų metodologijoje yra taikomas komercinių ASV balų principas. Billio, Costola, Hristova, Latino, ir Pelizzon (2021) pabrėžia, jog trūksta vieningo sutarimo dėl ASV veiksmų vertinimo standartų, taigi empirinių tyrimų rezultatai gali būti netikslūs. Atsižvelgiant į aptartas komercinių agentūrų ASV balų skyrimo problemas, keliama hipotezė, jog tyrimai, atlikti naudojant iki įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos išleidimo prieinamus duomenis, negalėjo suteikti tikslių rezultatų. Šiame skyriuje analizuojama, kodėl tyrimai, pagrįsti komerciniais reitingais, gali teikti netikslius rezultatus, taip pat kodėl siekiant atlikti tikslią empirinę analizę, būtina pereiti prie standartizuotų pirminių duomenų.

Kaip pažymi Berg ir kt. (2022), skirtingai nuo finansinių kredito reitingų, kurie pasižymi dideliu koreliacijos laipsniu, maždaug 99 %, nes jie matuoja aiškiai apibrėžtą įsipareigojimų nevykdymo tikimybę, ASV reitingai grindžiami įvairiais ir kintančiais vertės rodikliais. Berg ir kt. (2022) atliko šešių didžiausių ASV reitingų agentūrų (KLD, Sustainalytics, Moody's ESG, S&P Global, Refinitiv ir MSCI) analizę. Pagal 2 lentelės duomenis matyti, kad minėtų komercinių agentūrų reitingų koreliacija svyruoja nuo 0,38 iki 0,71, o vidurkis siekia 0,54.

2 lentelė

Koreliacija tarp skirtingų agentūrų ASV veiksnų reitingų

	KL SA	KL MO	KL SP	KL RE	KL MS	SA MO	SA SP	SA RE	SA MS	MO SP	MO RE	MO MS	SP RE	SP MS	RE MS	Average
ESG	0.53	0.49	0.44	0.42	0.53	0.71	0.67	0.67	0.46	0.7	0.69	0.42	0.62	0.38	0.38	0.54
E	0.59	0.55	0.54	0.54	0.37	0.68	0.66	0.64	0.37	0.73	0.66	0.35	0.7	0.29	0.23	0.53
S	0.31	0.33	0.21	0.22	0.41	0.58	0.55	0.55	0.27	0.68	0.66	0.28	0.65	0.26	0.27	0.42
G	0.02	0.01	-0.01	-0.05	0.16	0.54	0.51	0.49	0.16	0.76	0.76	0.14	0.79	0.11	0.07	0.30

Šaltinis: Berg, F., Kölbel, J. F., ir Rigobon, R. (2022). Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings, p. 1322.

Lentelėje naudojami agentūrų pavadinimų sutrumpinimai (KL - „KLD“, SA - „Sustainalytics“, MO - „Moody's ESG“, SP - „S&P Global“, RE - „Refinitiv“, MS - „MSCI“). Šie skaičiai rodo koreliaciją tarp dviejų skirtingų agentūrų vertinimų tai pačiai įmonei. Stipriausia koreliacija tyrime yra stebima tarp „Sustainalytics“ ir „Moody's ESG“ (0,71), tačiau net ir šiuo atveju beveik 30 % vertinimo dispersijos lieka nepaaiškinta.

Billio ir kt. (2021) tyrimas demonstruoja, kad vertinimo kriterijų skirtumai lemia situacijas, kai skirtingos agentūros tą pačią įmonę vertina skirtingai. Autoriai nustatė, kad reitingų agentūrų taikomose metodologijose trūksta bendrų standartų ir kriterijų, kurie vieningai apibrėžtų aplinkosaugos, socialinius ir valdysenos veiksnų vertinimo komponentus. Taigi, empiriniai tyrimai, kurie remiasi tik vienu reitingų tiekėju, pavyzdžiui, 1 lentelėje apžvelgti Gutierrez-Ponce ir Wibowo (naudojusių „Thomson Reuters“) bei Zaman ir Ellili (naudojusių „Bloomberg“) empiriniai tyrimai, galėjo gauti rezultatus, būdingus tik konkrečiai agentūros metodologijai. Išvengti komercinių agentūrų suteikiamų balų problematikos yra sudėtinga, kadangi egzistuoja rizika, jog net ir pasitelkiant duomenis iš kelių institucijų, rezultatai nebus statistiškai patikimi dėl skirtingų vertinimo metodologijų.

Reitingų skirtumai kelia iššūkį empiriniams tyrimams, nes komercinių įstaigų suteiktų balų naudojimas gali pakeisti tyrimo rezultatus ir išvadas. „ASV reitingų skirtumai sukelia neapibrėžtumą

priimant bet kokius sprendimus, pagrįstus ASV reitingais, todėl kelia iššūkį daugeliui sprendimų priėmėjų” (Berg ir kt., 2022, p. 1316).

Siekiant objektyviai įvertinti ir pagrįsti darbe suformuotą hipotezę, jog komercinių agentūrų reitingai yra nepatikimi, o ankstesnių empirinių tyrimų rezultatai yra nenuoseklūs, būtina atskleisti ASV reitingų formavimo metodologiją. Berg ir kt. (2022) savo atliktame tyrime išanalizavo reitingų skirtumų priežastis ir išskyrė tris pagrindinius skirtumų šaltinius - apimties (Angl. Scope), svorio (Angl. Weight) ir matavimo (Angl. Measurement) skirtumus (Angl. Divergence). Autorių teigimu, „apimties skirtumai nurodo situaciją, kai reitingai yra grindžiami skirtingomis vertinimo sritimis“ (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Autoriai pateikia pavyzdį, kuriame „viena agentūra į vertinimą įtraukia lobistinę veiklą, o kita - ne, todėl gaunami skirtingi rezultatai” (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Autorių požiūris atskleidžia valdysenos (V) veiksnio vertinimo problematiką, komercinės agentūros neturi vieningo sutarimo, kuriuos veiksnius yra būtina įtraukti į ASV vertinimą, būtent dėl šios priežasties dviejų agentūrų reitingai gali tapti nepalyginami, jie vertina skirtingus įmonės veiklos aspektus. Šiame darbe, trečiojoje dalyje, naudojami įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos duomenys panaikina apimties skirtumus, kaip jau aptarta darbo teorinėje dalyje, direktyva nustato vieningą, privalomą atskleidžiamų rodiklių sąrašą visiems rinkos dalyviams, taip užtikrinant tyrimo imties palyginamumą.

Antrasis ir Berg ir kt. (2022) tyrimo duomenimis svarbiausias šaltinis yra „matavimo divergencija, apibūdinanti situaciją, kai reitingų agentūros tą patį vertinamąjį aspektą matuoja naudodamos skirtingus rodiklius“ (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Tyrime pateikiamas pavyzdys, kuriame „įmonės darbo praktika gali būti vertinama remiantis darbuotojų kaita arba darbo bylų, iškeltų prieš įmonę, skaičiumi“ (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Taigi, komercinės agentūros gali rinktis skirtingus rodiklius, tam, kad apskaičiuotų tą patį veiksnį, pavyzdžiui, darbuotojų kaitą ir prieš įmonę iškeltų darbo bylų skaičių. Šis pavyzdys atskleidžia socialinio (S) veiksnio vertinimo problematiką - skirtinga metodologija lemia nepalyginamus rezultatus. Berg ir kt. (2022) tyrimas atskleidė, kad būtent matavimo skirtumas yra pagrindinis reitingų išsiskyrimo veiksnys, sudarantis net 56 % bendro skirtumo. Šiame darbe naudojami pagal įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvą pateikiami duomenys išsprendžia šią problemą, nes direktyva pateikia standartizuotas formules ir metodikas konkretiems rodikliams apskaičiuoti, todėl eliminuojamas subjektyvus rodiklių parinkimas.

Trečiasis autorių pateiktas skirtumas yra „svorio skirtumas atsirandantis, kai reitingų agentūros laikosi skirtingų požiūrių dėl santykinės vertinimo sričių svarbos“ (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Autoriai pateikia pavyzdį, kuriame „darbo santykių valdymo rodiklis galutiniame vertinime gali būti laikomas svarbesniu už lobistinę veiklą arba atvirkščiai, priklausomai nuo agentūros metodologijos“ (Berg ir kt., 2022, p. 1317). Be aukščiau minėtų metodologinių skirtumų, Berg ir kt.

(2022) identifikuoja vertintojo efekto įtaką, teigdami, kad „įmonė, gaunanti aukštą įvertinimą vienoje kategorijoje, statistiškai dažniau gauna aukštus įvertinimus ir visose kitose kategorijose iš to paties vertintojo“ (Berg ir kt., 2022, p. 1338). Taigi, subjektyvus vertintojo požiūris gali iškraipyti galutinius įmonių bei bankų ASV veiksmų reitingus.

Empirinių tyrimų analizuojančių ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų ryšį bei komercinių agentūrų vertinimo metodologijų analizė parodė, kad tyrimų rezultatų nevienodumą lemia tyrimo metodologijų skirtumai.

Darbo tyrimo metodologijos pasirinkimui pagrįsti, aptariami dažniausiai ASV ir bankų veiklos empiriniuose tyrimuose naudojami kintamieji:

Empiriniuose tyrimuose bankų finansiniams rezultatams vertinti dažniausiai pasitelkiami priklausomi kintamieji yra turto grąža (ROA), apskaičiuojama kaip grynasis pelnas, padalintas iš viso turto bei nuosavo kapitalo grąža (ROE), apskaičiuojama kaip grynasis pelnas, padalintas iš nuosavo kapitalo (Gutierrez-Ponce ir Wibowo, 2024; Shakil ir kt., 2019; Zaman ir Ellili, 2022).

Empiriniuose tyrimuose buvo naudojami duomenys iš komercinių agentūrų, tokių kaip „Refinitiv Eikon“ (Gutierrez-Ponce ir Wibowo, 2024; Shakil ir kt., 2019; MirallesQuiros ir kt., 2019) arba „Bloomberg“ (Zaman ir Ellili, 2022). Pagrindinis empirinių tyrimų ribotumas, tai priklausomybė nuo bankams jau suteiktų ASV reitingų, kuriuos pateikia komercinės agentūros. Iki CSRD direktyvos įsigaliojimo, ASV rodiklių duomenų teikimas reguliacinėms institucijoms buvo privalomas tik didelėms įmonėms, o teikiami duomenys nereikalavo aukšto detalumo (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES). Taigi, duomenų teikimas komercinėms agentūroms buvo savanoriška praktika (Chiaramonte ir kt., 2022, p. 1181). O bankų ASV duomenys galėjo būti netikslūs bei nepilni (Gutierrez-Ponce ir Wibowo, 2024, p. 1418). Dėl šios priežasties tyrėjai negalėjo atlikti gilios, pirminiais duomenimis pagrįstos analizės, pavyzdžiui, apskaičiuoti tikslaus bankų finansuojamų veiklų CO2 pėdsako ir susieti jo su finansiniais rezultatais. Aptartą problemą išsprendžia Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyva (CSRD), įpareigojanti bankus pagal standartizuotus Europos tvarumo atskaitomybės standartus (ESRS) atskleisti detalius ir audituotus kiekybinius duomenis, tokius kaip ŠESD emisijos, pagal visas tris apimtis (1, 2 ir 3 lygio). Direktyvos gairės suteikia pagrindą tyrimui, kurio ankstesni empiriniai tyrimai negalėjo atlikti. Empirinėje dalyje naudojant bankų standartizuotus duomenis iš CSRD ataskaitų, bus ieškoma ryšio tarp ASV rodiklių - finansuojamų emisijų, darbuotojų kaitos bei moterų dalis valdyboje ir bankų finansinių rezultatų.

Apibendrinant atliktą mokslinės literatūros ir metodologijų analizę, formuojamas empirinio tyrimo modelis, skirtas įvertinti ASV veiksmų poveikį bankų finansiniams rezultatams. Atsižvelgiant į identifikuotą jau suteiktų ASV balų, kuriais remiantis yra atliekami empiriniai tyrimai problemą,

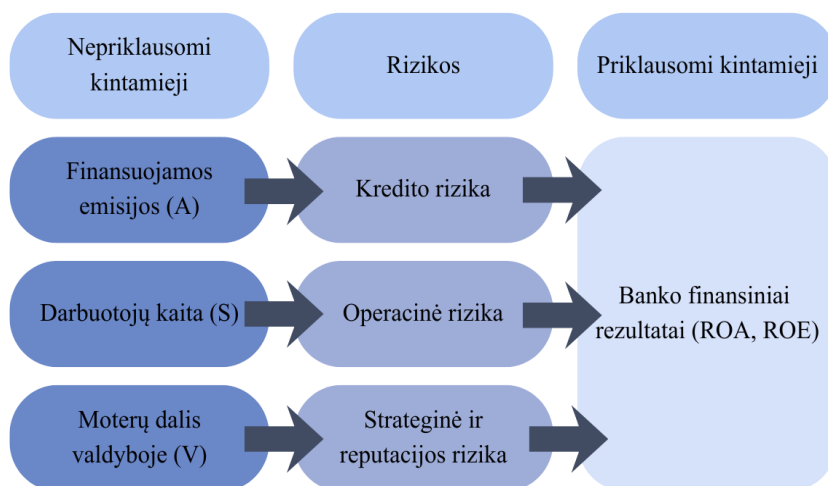
šiam modelyje atsisakoma bendrinių balų ir pasirenkami trys specifiniai, išmatuojami kintamieji, tiesiogiai atspindintys bankų patiriamas rizikas.

Pirmasis nepriklausomas kintamasis - finansuojamos emisijos (3 lygio) - pasirenkamas kaip svarbiausias ir aktualiausias aplinkosaugos (A) veiksnio rodiklis bankininkystės sektoriuje.

Antrasis kintamasis - darbuotojų kaita, naudojamas kaip socialinės (S) atsakomybės kintamasis. Remiantis Suinteresuotųjų šalių teorija, gebėjimas išlaikyti darbuotojus yra kritinis operacinio efektyvumo rodiklis

Trečiasis kintamasis - moterų dalis valdyboje, tyrime atstovaujantis valdysenos (V) rodiklį. Didesnė įvairovė valdyboje mažina strategines klaidas ir gerina rizikų valdymą, tai yra siejama su stabilesniais finansiniais rezultatais (Direktyva (ES) 2022/2381, 16 konst. d.).

Siekiant įvertinti šių veiksnių ir rizikų materializaciją finansinėse ataskaitose, priklausomais kintamaisiais pasirenkami klasikiniai pelningumo rodikliai - turto grąža (ROA) ir nuosavo kapitalo grąža (ROE), šie pelningumo rodikliai yra naudojami ir visuose apžvelgtuose empiriniuose tyrimuose, taigi, yra stiprus teorinis pagrindas juos naudoti ir šiame tyrime. Sudarytas teorinis

modelis žr. 3. Pav.

3 pav. ASV veiksnių poveikio bankų finansiniams rezultatams teorinis

modelis Šaltinis: sudaryta autoriaus.

3. ASV VEIKSNIŲ POVEIKIO LIETUVOS IR SKANDINAVIJOS ŠALIŲ BANKŲ FINANSINIAMS REZULTATAMS TYRIMAS

Šioje dalyje pristatomas empirinis tyrimas, skirtas įvertinti sąsajas tarp bankų tvarumo rodiklių ir finansinių rezultatų. Pirmajame poskyryje aprašoma tyrimo metodika, suformuluojamas tyrimo tikslas ir uždaviniai, pagrindžiama tyrimo imtis bei duomenų rinkimo procesas, apibrėžiami priklausomi ir nepriklausomi kintamieji, pristatomi duomenų analizės metodai. Antrajame poskyryje atliekama surinktų duomenų analizė. Trečiajame poskyryje analizuojami gauti rezultatai, pateikiamos išvados.

3.1. Tyrimo metodika

Empirinio tyrimo metodika sudaryta remiantis 2.1 skyriuje atlikta mokslinė literatūros ir 2.2 skyriuje atlikta metodologinių problemų analize. Atsižvelgiant į nustatytus komercinių reitingų trūkumus - apimties, matavimo ir svorio skirtumus, šiame tyrime taikomas pirminių, standartizuotų duomenų analizės metodas. Duomenys renkami remiantis bankų tvarumo ataskaitomis sudarytomis pagal CSRD direktyvos nurodymus.

Tyrimo tikslas - naudojant pirminius 2024 metų bankų tvarumo ataskaitų duomenis, nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp specifinių ASV (aplinkosaugos, socialinių, valdysenos) veiksmų ir bankų finansinių rezultatų Skandinavijos ir Baltijos šalių bankų sektoriuje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Surinkti pasirinktų Skandinavijos ir Lietuvos šalių bankų 2024 m. veiklos ir tvarumo ataskaitų duomenis.
2. Atlikti lyginamąją analizę tarp Skandinavijos ir Lietuvos šalių bankų, vertinant tvarumo ir finansinių rodiklių skirtumus.
3. Pritaikius koreliacinę analizę ir regresinę analizę nustatyti ryšio stiprumą ir kryptį tarp ASV veiksmų - finansuojamų emisijų (A), darbuotojų kaitos (S), moterų dalies valdyboje (G) ir finansinių rodiklių (ROA, ROE)
4. Pateikti tyrimo išvadas ir patikrinti iškeltas hipotezes

Tyrimo imtis: Tyrimo imtis suformuota atsižvelgiant į duomenų prieinamumą ir reguliacinį kontekstą. Į imtį įtraukti komerciniai bankai, veikiantys dviejuose skirtingo ekonominės brandos

lygio regionuose - Skandinavijoje (Danija, Švedija, Norvegija) ir Baltijos šalyse (Lietuva, Latvija). Geografinės imties pasirinkimas grindžiamas objektyviais šalių pasiekimais tvarumo srityje. Remiantis Jungtinių Tautų darnaus vystymosi sprendimų tinklo (SDSN) parengta ataskaita, Švedija ir Danija užima lyderių pozicijas pasauliniame reitinge (Sachs ir kt., 2023). Taigi, Skandinavijos šalių bankų sektorius tyrime pasirenkamas kaip palyginamasis standartas. Tuo tarpu Lietuvos ir Latvijos šalių bankų rinka pasirinkta, nes vis dar yra besivystanti tvarumo atskaitomybės kontekste (Sachs ir kt., 2023). Dviejų skirtingų regionų analizė leidžia įvertinti, ar egzistuoja ASV ir finansinių rezultatų ryšio skirtumai tarp brandžios ir besiformuojančios rinkos.

Tyrimo imtis taip pat grindžiama duomenų prieinamumu, ribotas imties dydis yra tiesiogiai lemiamas Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos (CSRD) įsigaliojimo etapų, kadangi pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2022/2464, prievolė teikti tvarumo ataskaitas pagal Europos tvarumo atskaitomybės standartus (ESRS) už 2024 finansinius metus buvo taikoma tik ribotam įmonių ratui (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, 2022). Direktyva numato, kad pirmame etape šis reikalavimas galioja tik didelėms įmonėms, kurios jau buvo įpareigosios pagal anksčiau galiojusią Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą (NFRD) (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, 2022). Dėl šio teisinio apribojimo, mažesni bankai 2024 metais dar neprivalėjo teikti detalių duomenų apie tvarumą, taigi jie nebuvo įtraukti į tyrimą.

3 lentelė

Tiriamųjų bankų imtis

Bankas	Regionas	Pagrindinė rinka
Danske Bank	Skandinavija	Danija
Swedbank	Skandinavija	Švedija
SEB	Skandinavija	Švedija
DNB	Skandinavija	Norvegija
Handelsbanken	Skandinavija	Švedija
Nordea	Skandinavija	Suomija
Sparebank	Skandinavija	Norvegija
Artea	Baltijos šalys	Lietuva
Citadele	Baltijos šalys	Latvija

Šaltinis : Sudaryta autoriaus.

Tyrimo metodai:

Tyrimui pasirinktų Skandinavijos ir Baltijos šalių bankų veiklos ir tvarumo duomenys apdorojami naudojant lyginamosios analizės ir koreliacinės analizės metodus.

Lyginamoji analizė - naudojama įvertinti tvarumo ir finansinių rodiklių skirtumus tarp dviejų regionų bankų (Skandinavijos ir Baltijos šalių). Skaičiuojami rodiklių vidurkiai, kurie leidžia nustatyti, ar egzistuoja reikšminga atskirtis tarp brandžios ir besivystančios rinkos bankų.

Koreliacinė analizė: Siekiant nustatyti ryšį tarp ASV veiksnių ir finansinių rezultatų, skaičiuojamas Pirsono koreliacijos koeficientas (r). Šis statistinis metodas leidžia įvertinti tiesinio ryšio tarp dviejų kintamųjų stiprumą ir kryptį.

(1)

$$r = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}}$$

x_i, y_i - kintamųjų reikšmės;

$\bar{x}, \bar{y}$ - kintamųjų vidurkiai.

Siekiant nustatyti statistinį ryšį tarp tirtų kintamųjų visoje bankų imtyje ($N=9$), atlikta koreliacinė analizė. Skaičiavimams naudotas Pirsono koreliacijos koeficientas (r), kuris parodo tiesinio ryšio tarp dviejų kintamųjų stiprumą ir kryptį. Gautos koreliacijos koeficiento reikšmės tyrime interpretuojamos remiantis V. Čekanavičiaus ir G. Murausko (2014) metodologija (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Pirsono koreliacijos koeficiento reikšmių interpretavimas

Koeficiento reikšmė r	Ryšio stiprumo vertinimas
Nuo 0 iki 0,3	Ryšys silpnas
Nuo 0,3 iki 0,7	Ryšys vidutinio stiprumo
Nuo 0,7 iki 1,0	Ryšys stiprus

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Čekanavičius ir Murauskas (2014).

Teigiama reikšmė rodo tiesioginę priklausomybę, o tai reiškia, kad didėjant vienam rodikliui, didėja ir kitas. Neigiama reikšmė rodo atvirkštinę priklausomybę. Ryšio statistinis reikšmingumas vertinamas pagal p-reikšmę (pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$). Tyrimo rezultatai, įskaitant statistinį reikšmingumą (p-reikšmę), pateikiami 10 lentelėje.

Su tikslu įvertinti kintamųjų tarpusavio ryšius, taip pat kontroliuoti šalutinių veiksnių įtaką, taikoma regresinė analizė. Regresijos modelio parametrai yra vertinami naudojant mažiausių kvadratų metodą, žemiau pateikiama formulė. (Čekanavičius ir Murauskas, 2014).

Remiantis Čekanavičiumi ir Murausku, formalus modelio užrašas yra:

(2)

$$Y = C + b_1 X + b_2 Z + b_3 W + e.$$

Tyrime egzistuojant mažai imčiai rezultatų patikimumas tikrinamas taikant Spearman ranginės koreliacijos koeficientą. Minėtas metodas vertina ryšio stiprumą ir kryptį tarp dviejų kintamųjų naudojant eilės numerių formatą (Abd Al Hameed, 2022). Spearman koreliacijos koeficientas skaičiuojamas pagal šią formulę:

(3)

$$r_s = 1 - 6 \sum d^2 / n(n^2 - 1)$$

Analizei atlikti naudojami specifiniai kintamieji, suformuoti remiantis pirminiais CSRD duomenimis (žr. 5 lentelę).

Tyrimo kintamieji

Kintamojo tipas	Rodiklis	Matavimo vnt.	Pagrindimas / Reikšmė
Priklausomas (Y)	ROA (Turto grąža)	%	Rodo banko gebėjimą generuoti pelną iš valdomo turto.
Priklausomas (Y)	ROE (Nuosavo kapitalo grąža)	%	Rodo grąžą akcininkams.
Nepriklausomas (X)	Finansuojamos emisijos/Emisijų intensyvumas	tCO2e	Aplinkosaugos (A) rodiklis. Rodo banko paskolų portfelio poveikį klimatui.
Nepriklausomas (X)	Darbuotojų kaita	%	Socialinis (S) rodiklis. Suteikia informaciją apie vidinę organizacinę kultūrą ir riziką.
Nepriklausomas (X)	Moterų dalis valdyboje	%	Valdysenos (G) rodiklis. Suteikia informaciją apie aukščiausio lygio vadovybės įvairovę.
Kontrolinis	Banko dydis	Mln. Eur	Naudojamas su tikslu panaikinti bankų masto įtaką finansiniams rezultatams ir užtikrinti duomenų palyginamumą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Hipotezės:

H1: Bankų portfelio taršos intensyvumas (finansuojamos emisijos) turi neigiamą ryšį su finansiniais rezultatais (mažesnės emisijos koreliuoja su didesniu ROA/ROE).

H2: Socialinis veiksnys - mažesnė darbuotojų kaita, turi teigiamą ryšį su bankų pelningumu.

H3: Didesnė valdysenos įvairovė (didesnė moterų dalis valdyboje) teigiamai koreliuoja su bankų finansiniais rezultatais.

Tyrimo eiga:

6 lentelė

Tyrimo eigos etapai

Etapas	Veiksmai
I. Duomenų rinkimas	Pagal nustatytus imties kriterijus atrinkti 9 bankai. Išanalizuotos jų 2024 m. metinės ir tvarumo ataskaitos, surinkti duomenys apie ROA, ROE, finansuojamas emisijas, darbuotojų kaitą ir valdybos sudėtį.
II. Duomenų sisteminimas	Duomenys suvesti į bendrą duomenų sarašą, atliktas pirminis duomenų patikrinimas, suvienodinti matavimo vienetai, kadangi bankai duomenys teikia skirtingomis išraiškomis.
III. Duomenų analizė	Atlikta lyginamoji regionų analizė, koreliacinė kintamųjų analizė bei regresinė analizė
IV. Rezultatų vertinimas	Gauti rezultatai interpretuojami, patikrinamos hipotezės, formuojamos išvados.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

3.2 Tyrimo duomenų analizė

Poskyryje pateikiama 2024 m. Skandinavijos ir Baltijos šalių bankų veiklos bei ASV veiksmų rodiklių analizė. Duomenys susisteminti į dvi lyginamąsias grupes - Skandinavijos rinkos lyderiai („Danske Bank“, „Swedbank“, „SEB“, „DNB“, „Handelsbanken“, „Nordea“) ir Baltijos šalių bankai („Artea“, „Citadele“). Atliekama bendra regionų koreliacinė ir regresinė analizė.

Pirminė duomenų analizė atskleidžia reikšmingus struktūrinius skirtumus tarp tirtų regionų bankų veiklos rezultatų ir ASV rodiklių. 6 ir 7 lentelėje pateikiami apibendrinti tyrimo duomenys ir apskaičiuoti regionų vidurkiai.

7 lentelė

Skandinavijos bankų veiklos ir ASV rodiklių suvestinė (2024 m.)

Bankas	ROA (%)	ROE (%)	Finansuojamos emisijos (tCO ₂ e)	Turtas (mln. EUR)*	Darbuotojų kaita (%)	Moterys valdyboje (%)
Danske Bank	0,5	12,6	14 300 000	510 000	9,5	37,5
Swedbank	1,1	18,3	22 476 565	277 500	7	44
DNB	1	16,3	21 800 000	306 160	7,9	40
SEB	0,9	17,9	10 700 000	320 000	8	45
Handelsbanken	0,8	14,2	3 430 000	317 780	7,8	44
Nordea	0,9	16,9	14 800 000	585 000	6	40
SpareBank 1 SR-Bank	1,17	13,5	1 462 825	30 000	6,7	50
Vidurkis	0,91	15,67	12 709 913	335 205	7,56	42,93

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025).

8 lentelė

Baltijos šalių bankų veiklos ir ASV rodiklių suvestinė (2024 m.)

Bankas	ROA (%)	ROE (%)	Finansuojamos emisijos (tCO ₂ e)	Turtas (mln. EUR)	Darbuotojų kaita (%)	Moterys valdyboje (%)
Šiaulių bankas (Artea)	2	22,4	578 652	4 480	13,69	28,6
Citadele	1,7	18,5	482 400	4 863	14,6	33
Vidurkis	1,85	20,45	530 526	4 672	14,15	30,8

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Citadele, 2025; Artea, 2025)

Išnagrinėjus 6 ir 7 lentelėse pateiktus duomenis galima identifikuoti esminius skirtumus tarp Skandinavijos ir Baltijos šalių bankininkystės sektorių vystymosi kryptį. Baltijos šalių bankų

finansiniai rezultatai tirtuoju laikotarpiu atrodo gerokai patrauklesni investuotojams, nes vidutinė nuosavo kapitalo grąža šiame regione siekia 20,45 proc., o Skandinavijoje šis rodiklis yra žemesnis ir sudaro 15,67 proc. Dar didesnis skirtumas išryškėja analizuojant turto grąžą, kur Baltijos bankų vidurkis daugiau nei dvigubai viršija Skandinaviško kapitalo bankų rezultatus.

Remiantis Lietuvos Banko išleista 2024 metų bankų veiklos apžvalga, Lietuvos bankų sektorius fiksavo rekordinius rodiklius, 2024 metais buvo uždirbtas 1,021 mlrd. Eur pelnas. Vienas iš faktorių, nurodytų bankų veiklos apžvalgoje, tai sparčiai augantis bendro bankų sektoriaus turtas bei ekonomikos augimas (Lietuvos bankas, 2025). Tai rodo, kad Baltijos regiono rezultatai yra glaudžiai susiję su bendra valstybės ekonomine plėtra. Skandinavijos bankų rezultatai atspindi užpildytą, lėčiau augančią rinką, kurioje galimybės generuoti didelį pelną yra ribotos.

Skandinavijos bankų rezultatai demonstruoja pavyzdinį stabilumą žmoniškųjų išteklių valdyme, nes vidutinė darbuotojų kaita siekia vos 7,56 proc. Tuo tarpu Baltijos šalyse fiksuojama dvigubai didesnė darbuotojų kaita, siekianti 14,15 proc., toks rezultatas rodo didesnę Lietuvos bankų nestabilumą, taip pat iššūkius išlaikant darbuotojus, o tai gali kelti riziką strateginių tikslų įgyvendinimui ateityje, paveikti Lietuvos bankų veiklos tęstinumą.

Valdysenos srityje taip pat matomas ryškus atotrūkis. Skandinavijos bankų valdybose moterys sudaro 42,93 proc., tai yra rezultatas atitinkantis Europos Sąjungos strateginius tikslus (Direktyva (ES) 2022/2381). Tuo tarpu Baltijos bankuose šis rodiklis siekia tik 30,80 proc. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2022/2381 pabrėžiama, kad nepakankamas moterų atstovavimas yra neišnaudota galimybė ekonomikai, nes „Plačiai pripažįstama, kad dėl moterų dalyvavimo valdybose pagerėja įmonių valdymas, nes dėl įvairesnio ir kolektyvinio mąstymo, apimančio platesnį požiūrį spektrą, pagerėja komandų veiklos rezultatai ir sprendimų priėmimo kokybė“ (Direktyva (ES) 2022/2381, 16 konst. d.). Direktyvoje nurodoma, kad tarp lyčių įvairovės ir finansinių rezultatų egzistuoja teigiamas ryšys, tačiau, tyrimo duomenys rodo, jog Baltijos bankai 2024 m. laikotarpiu generavo aukštą grąžą ignoruodami šį valdysenos principą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad Baltijos šalių bankų pelningumas 2024 metais buvo grįstas bendru ekonominiu augimu, o ne subalansuota valdysena (Lietuvos bankas, 2025).

Aplinkosauginių rodiklių analizėje finansuojamos emisijos negali būti tiesiogiai palyginamos tarp skirtingo dydžio bankų, nes emisijų lygį lemia institucijos dydis. Siekiant pašalinti šį masto efektą, šiame tyrime papildomai apskaičiuojamas emisijų intensyvumas. Emisijų intensyvumas, tai finansuojamų emisijų kiekis, tenkantis vienam milijonui eurų banko turto. Tokios normalizuotos emisijų metrikos naudojimas atitinka Europos bankininkystės institucijos (EBA) pateikiamas metodologines nuostatas. EBA gairėse dėl ASV rizikos valdymo ir priežiūros (EBA/GL/2025/01)

pabrėžiama, kad vertinant aplinkosaugines rizikas bankams neužtenka analizuoti tik absoliutaus šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. Institucijos turėtų taikyti ir santykinius rodiklius, kurie normalizuoja emisijas pagal ekonominį mastą, pavyzdžiui, apskaičiuojant emisijų intensyvumą, tenkantį vienam milijonui eurų pajamų. Tokie rodikliai leidžia objektyviau palyginti skirtingo dydžio finansų institucijų taršos profilius (EBA, 2025, p. 141).

Atsižvelgiant į tai, kad bankų dydžiai tyrime skiriasi, absoliučių emisijų lyginimas būtų netikslus dėl skirtingų analizuojamų bankų dydžio. Taigi, vadovaujantis EBA gairėmis, šiame darbe taikomas emisijų intensyvumo rodiklis, kuris leidžia objektyviai palyginti duomenis nepriklausomai nuo banko dydžio. Intensyvumas nustatomas pagal formulę:

$$(\text{tCO}_2\text{e} / 1 \text{ mln. EUR turto})$$

Bankų emisijų intensyvumas

Bankas	Regionas	Scope 3 emisijos (tCO ₂ e)	Turtas (mln. EUR)*	Emisijų intensyvumas (tCO ₂ e / mln. EUR)
Danske Bank	Skandinavija	14 300 000	510 000	28,04
Swedbank	Skandinavija	22 476 565	277 500	81
DNB	Skandinavija	21 800 000	306 160	71,2
SEB	Skandinavija	10 700 000	320 000	33,44
Handelsbanken	Skandinavija	3 430 000	317 780	10,79
Nordea	Skandinavija	14 800 000	585 000	25,3
SpareBank 1 SR-Bank	Skandinavija	1 462 825	30 000	48,76
Artea	Baltijos šalys	578 652	4 480	129,16
Citadele	Baltijos šalys	482 400	4 863	99,2

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).

Siekiant nustatyti tikslų ryšį tarp ASV veiksmų ir finansinių rezultatų bei eliminuoti banko dydžio įtaką, atlikta koreliacinė analizė (N=9). Emisijų rodiklis buvo normalizuotas apskaičiuojant emisijų intensyvumą (tCO₂e kiekis, tenkantis 1 mln. Eur turto), kas leidžia objektyviai palyginti skirtingo dydžio bankus. Tyrimo rezultatai ir jų statistinis reikšmingumas pateikiami 9 lentelėje. Rezultatų patikimumas tikrinamas taikant Spearman ranginę koreliaciją, rezultatai pateikiami 10 lentelėje. Atlikus koreliacines analizes, remiantis nustatytais ryšiais atliekama tiesinė regresinė

analizė. Regresinė analizė taikoma tik kintamiesiems parodžiusiems statistiškai reikšmingiausių ryši su bankų finansiniais rezultatais.

10 lentelė

Tyrimo kintamųjų Pearsono koreliacijų analizė

Kintamųjų pora	Koreliacijos koeficientas (r)	p-reikšmė (p-value)	Ryšio vertinimas
Emisijų intensyvumas (A) ir ROA	0,9	0,001*	Ryšys stiprus (teigiamas)
Emisijų intensyvumas (A) ir ROE	0,78	0,012*	Ryšys stiprus (teigiamas)
Darbuotojų kaita (S) ir ROA	0,74	0,023*	Ryšys stiprus (teigiamas)
Darbuotojų kaita (S) ir ROE	0,55	0,129	Ryšys vidutinio stiprumo (teigiamas)
Moterys valdyboje (V) ir ROA	-0,6	0,088	Ryšys vidutinio stiprumo (neigiamas)
Moterys valdyboje (V) ir ROE	-0,61	0,079	Ryšys vidutinio stiprumo (neigiamas)
Banko dydis (Turtas) ir ROA	-0,83	0,006*	Ryšys stiprus (neigiamas)
Banko dydis (Turtas) ir ROE	-0,43	0,25	Ryšys vidutinio stiprumo (neigiamas)

$p < 0,05$ - ryšys statistiškai reikšmingas

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).

11 lentelė

Spearman ranginė koreliacija

Kintamųjų pora	Spearman koeficientas (rs)	p-reikšmė (p-value)	Ryšio vertinimas
ROA ir Emisijų intensyvumas	0,89	0,001*	Ryšys stiprus teigiamas
ROE ir Emisijų intensyvumas	0,72	0,030*	Ryšys stiprus teigiamas
ROA ir Darbuotojų kaita	0,26	0,5	Nereikšmingas
ROE ir Darbuotojų kaita	0,4	0,286	Ryšys vidutinis teigiamas
ROA ir Moterys valdyboje	-0,27	0,489	Nereikšmingas
ROE ir Moterys valdyboje	-0,43	0,25	Ryšys vidutinis neigiamas
ROA ir Banko dydis (Turtas)	-0,9	0,001*	Ryšys stiprus neigiamas
ROE ir Banko dydis (Turtas)	-0,55	0,125	Ryšys vidutinis neigiamas

p < 0,05 - ryšys statistiškai reikšmingas

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).

Koreliacinė analizė parodė, kad vienintelis statistiškai reikšmingas kintamasis, turintis ryšį su banko finansiniais rezultatais (ROA, ROE) yra emisijų intensyvumas, taigi, šis kintamasis yra įtraukiamas į regresijos modelį.

12 lentelė

Tiesinės regresijos modelis (N=9)

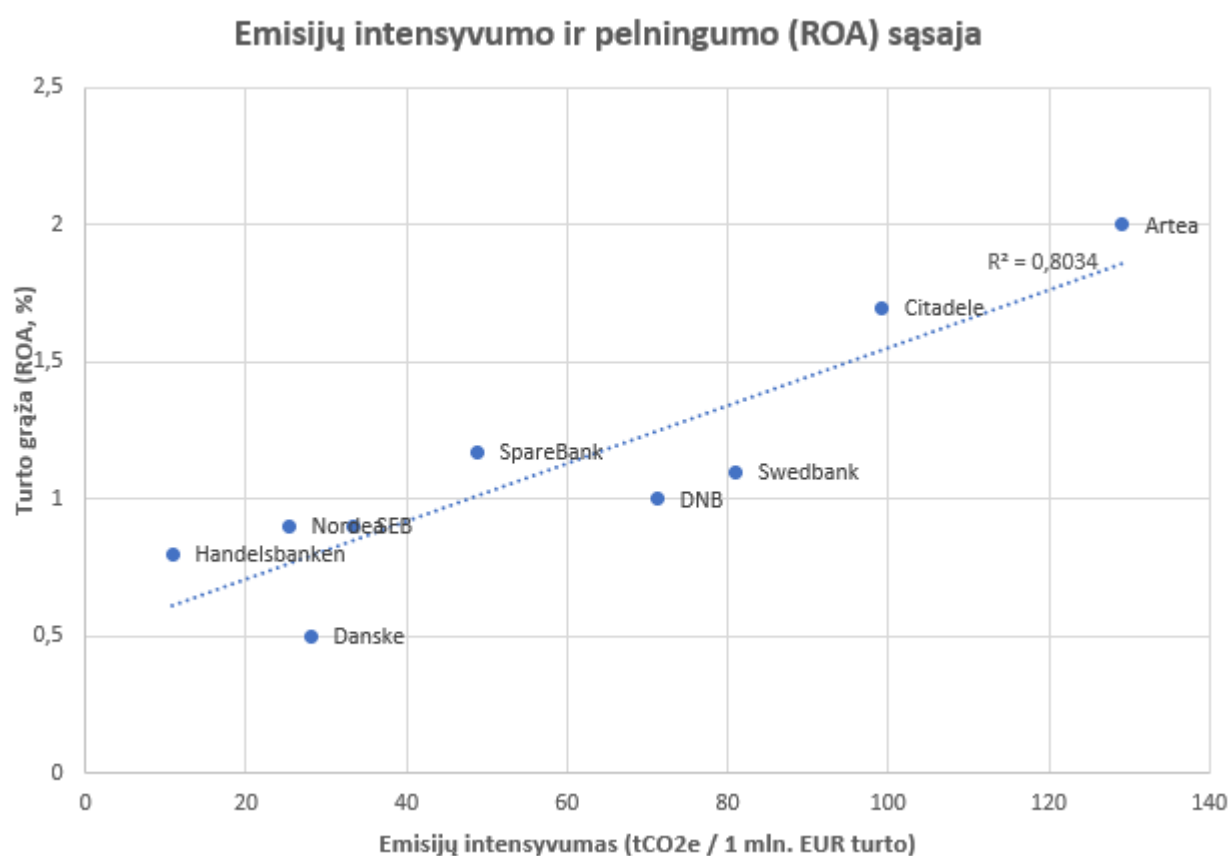
Rodiklis	ROA Modelis	ROE Modelis
Nepriklausomas kintamasis (X)	Emisijų intensyvumas	Emisijų intensyvumas
Emisijų intensyvumas (beta)	0,011	0,098
Standartinė paklaida (SE)	0,002	0,031
t statistika	5,35	3,16
p reikšmė	0,001*	0,016*
Konstanta C	0,501	10,75
Determinacijos koef. R ²	0,803	0,588
Fišerio F kriterijus	28,6	9,98

p < 0,05 - ryšys statistiškai reikšmingas

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).

Atliktos Pearson ir Spearman koreliacinės analizės bei tiesinė regresinė analizė atskleidė ASV veiksnių sąsajas su bankų finansiniais rezultatais. Tyrimo rezultatai leidžia detaliau suprasti regioninius skirtumus, identifikuotus lyginamosios analizės metu.

Pearson ir Spearman koreliacinių analizių tyrimo duomenys rodo itin stiprų ir statistiškai patikimą teigiamą ryšį tarp emisijų intensyvumo ir finansinių rezultatų Pearson - (ROA $r=0,90$; ROE $r=0,78$), Spearman - ROA - ($r_s = 0,89$); ROE ($r_s = 0,72$).. Šie rodikliai statistiškai patvirtina prielaidą, kad tirtuoju laikotarpiu bankai, kurių portfeliuose emisijų intensyvumas buvo didesnis, generavo didesnę grąžą. Gauti rezultatai rodo, kad didesnis emisijų intensyvumas yra susijęs su aukštesniais bankų finansiniais rezultatais, o mažesnio emisijų intensyvumo portfeliai dažniau siejasi su žemesne pelningumo grąža.

4 pav. Emisijų intensyvumo ir turto grąžos (ROA) sklaidos diagrama

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).

Ryšio stiprumo ir poveikio įvertinimui tyrime buvo atlikta tiesinė regresinė analizė, žr. 12 lentelę. ROA modelis pasižymėjo aukštu tikslumu, ($R^2 = 0,803$, $p = 0,001$), taigi nustatyta, kad emisijų intensyvumas paaiškina 80,3% turto grąžos. Regresijos koeficientas $\beta = 0,011$ parodė, kad

kiekviena emisijų tona tenkanti 1 mln. Eur. Turto statistiškai reikšmingai didina turto grąžą. ROE modelis taip pat statistiškai reikšmingas ($p = 0,016$), tačiau turi mažesnę paaiškinamąją galią ($R^2 = 0,588$), taigi, galima teigti, kad emisijų įtaka yra reikšminga, tačiau nuosavo kapitalo grąžą veikia ir kiti, šiame modelyje neįvertinti veiksniai.

Pirminė Pearson koreliacinė analizė atskleidė stiprią teigiamą koreliaciją tarp darbuotojų kaitos ir turto grąžos (ROA), ($r=0,74$, $p=0,023$). Tai rodo, kad didesnis personalo nestabilumas tirtuoju laikotarpiu neturėjo neigiamos įtakos turto valdymo efektyvumui - priešingai, stebima tendencija, kad bankai su didesne darbuotojų rotacija sugebėjo generuoti didesnę operacinę pelną. Tačiau, atlikta Spearman koreliacinė analizė, naudojama kaip atsparumo testas, aukščiau minėto statistinio reikšmingumo nepatvirtino ($r_s = 0,26$) ; ($p = 0,500$). Rezultatai leidžia daryti išvadą, kad ryšys tarp darbuotojų kaitos ir turto grąžos nėra stabilus, taip pat negali būti vertinamas kaip patikimas. Ryšys su nuosavo kapitalo grąža (ROE) abiejuose koreliacinėse analizėse yra statistiškai nereikšmingas.

Nustatyta neigiama koreliacija tarp moterų dalies valdyboje ir pelningumo rodiklių, Pearson - ($r = -0,60$) ; Spearman ($r_s = -0,27$) rodo, kad didesnė lyčių įvairovė valdyboje tyrime siejasi su žemesniais finansiniais rezultatais. Tačiau, minėtas ryšys modeliuose nebuvo statistiškai reikšmingas. Taigi, remiantis tyrimo duomenimis negalima paneigti ar pagrįsti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2022/2381 nurodytos prielaidos, kad didesnė lyčių įvairovė didina bankų valdybos veiksmingumą.

Apibendrinant koreliacinę analizę, nustatyta, kad tirtuoju laikotarpiu ASV veiksmų statistinės sąsajos su finansiniais rezultatais skyrėsi priklausomai nuo vertinamo pelningumo rodiklio. Vienintelis ASV veiksnys, parodęs statistiškai reikšmingą teigiamą ryšį su abiem finansiniais rodikliais, buvo aplinkosauginis, emisijų intensyvumas. Didesnis emisijų intensyvumas koreliavo tiek su aukštesne turto grąža (ROA) bei su aukštesne nuosavo kapitalo (ROE) grąža. Tai rodo, kad analizuojamoje imtyje bankai su aukštesniu emisijų intensyvumu fiksavo geresnius finansinius rezultatus visais lygmenimis.

3.3 Tyrimo rezultatų vertinimas

Tyrimo atlikta duomenų analizė, apimanti koreliacinius metodus, tokius kaip Pearson, Spearman modeliai bei tiesinės regresijos metodą, leidžia įvertinti rezultatus bei patikrinti tyrime iškeltas hipotezes. Ribotas imties dydis ($N=9$) neleidžia pateikti visiškai patikimų išvadų, tačiau gauti statistiniai rodikliai suteikia pagrindą diskusijai apie ASV veiksnių ir bankų finansinių rezultatų ryšį.

H1 hipotezė - bankų portfelio taršos intensyvumas (finansuojamos emisijos) turi neigiamą ryšį su finansiniais rezultatais. Hipotezė atmesta, kadangi tyrimo rezultatai parodė priešingą rezultatą nei prognozuota EBA (2025) gairėse, dėl pereinamojo laikotarpio rizikos. EBA (2025) gairės prognozavo, kad mažesnis emisijų intensyvumas bankuose lems geresnius finansinius rezultatus, tačiau tyrimo duomenys atskleidė priešingą rezultatą. Nustatytas stiprus ir statistiškai reikšmingas teigiamas ryšys tarp taršesnių bankų ir jų finansinių rezultatų. Tiesinė regresinė analizė patvirtino, kad emisijų intensyvumas paaiškina net 80,3% turto grąžos (ROA), tačiau šie rezultatai gaunami mažoje tiriamojoje imtyje, taigi gali būti netikslūs, o norint gauti tikslesnius tyrimo rezultatus reikėtų palaukti daugiau tvarumo ataskaitų.

Aplinkosauginio veiksnio rezultatas atitinka kituose empiriniuose tyrimuose pasitaikančias išvadas, teigiančias, kad ASV sistemos aplinkosauginis veiksnys gali neigiamai veikti finansinius rezultatus. Nors atliktas tyrimas yra mažesnes imties, tyrimo rezultatai yra tapatus su rezultatais, gautais platesniuose empiriniuose tyrimuose. Autoriai Simsek ir Cankaya (2021), tyrę didžiųjų G8 šalių bankus, nustatė, kad geresnis aplinkosaugos (A) įvertinimas turėjo statistiškai reikšmingą neigiamą poveikį finansiniams rezultatams. Dragomir ir kt. (2022), tyrimo rezultatai parodė, kad geresni aplinkosauginiai rodikliai neigiamai veikė nuosavo kapitalo grąžą (ROE). Taigi, gauti rezultatai bei jų analizė sudaro pagrindą tolimesniems empiriniams tyrimams, pasitelkiant ilgesnio laikotarpio duomenis, kurie leistų užtvirtinti finansuojamų emisijų ryšį su bankų finansiniais rezultatais pasitelkiant standartizuotus duomenis iš bankų tvarumo ataskaitų ir išvengiant pagrindinės tyrimo problemos - mažos imties.

H2 hipotezė - Socialinis veiksnys, mažesnė darbuotojų kaita, turi teigiamą ryšį su bankų pelningumu. Hipotezė atmesta. Teorinė prielaida, grindžiama Kalfaoglou (2021), jog aukštesnė darbuotojų kaita didina operacinę riziką ir mažina efektyvumą, tyrime nepasitvirtino. Pirminė Pearson koreliacinė analizė parodė priešingus rezultatus, didesnė kaita siejosi su aukštesniu turto grąžos rodikliu. Atlikus modelio atsparumo testą, ryšys prarado statistinį reikšmingumą. Taigi, ryšys tarp darbuotojų kaitos ir bankų pelningumo Skandinavijos ir Baltijos šalių bankuose nebuvo stabilus.

H3 hipotezė - Didesnė moterų dalis valdyboje teigiamai koreliuoja su bankų finansiniais rezultatais. Hipotezė nepasitvirtino. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2381 pabrėžia teigiamą lyčių įvairovės poveikį sprendimų kokybei, tačiau šio tyrimo empiriniai duomenys nerado statistiškai reikšmingo teigiamo ryšio.

Remiantis 2024 m. duomenimis, pagrindinis veiksnys statistiškai reikšmingai aiškinantis finansinių rezultatų skirtumus tarp tyrime dalyvaujančių bankų, buvo aplinkosauginis, emisijų intensyvumas. Socialinių ir valdysenos veiksnių įtaka finansiniams rezultatams nebuvo statistiškai pagrįsta. Taigi, nepaisant teorinių modelių, tokių kaip suinteresuotųjų šalių teorija, bankų veikloje finansinė grąža stipriausiai koreliuoja su aplinkosauginių ASV sistemos rodikliu, emisijų intensyvumu. Nepaisant apribojimų, tyrimas suteikia duomenų pagrindą, o pirmieji Skandinavijos ir Baltijos šalių CSRD ataskaitų duomenys leidžia matyti, kaip bankų tvarumo rodikliai pradeda formuoti ryšį su finansiniais rodikliais.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atskleista, kad ASV sistema yra įmonių socialinės atsakomybės evoliucija, pereinanti nuo savanoriškų etinių praktikų prie struktūrizuoto, rodikliais pagrįsto tvarumo vertinimo modelio. ASV sistema apima tris veiksnius - aplinkosaugos, socialinį ir valdymo, šie veiksniai leidžia vertinti bankų veiklos poveikį aplinkai, visuomenei ir valdymo kokybei. ASV rodiklių sistema integruoja tvarumą į pagrindinę verslo strategiją.

2. Išnagrinėjus specifines ASV rizikas bankininkystės sektoriuje, nustatyta, kad ASV veiksniai neturi atskiros rizikos rūšies, tačiau materializuojasi per tradicines finansines rizikas - kredito, rinkos, operacinę, likvidumo ir reputacijos rizikas. Aplinkosaugos rizikos bankininkystėje pasireiškia tiek per fizines, tiek per pereinamojo laikotarpio rizikas, susijusias su klimato kaitos poveikiu ir reguliaciniais pokyčiais. Socialinės rizikos siejasi su darbuotojų teisėmis, žmogaus teisių laikymusi ir poveikiu bendruomenėms. Valdymo rizikos yra siejamos su įmonių valdybos skaidrumu ir atskaitomybe.

3. Išnagrinėjus ankstesnius empirinius tyrimus, nagrinėjusius ASV veiksmų poveikį bankų finansiniams rezultatams, nustatyta, kad tyrimuose nėra vieningo atsakymo dėl ASV veiksmų poveikio bankų finansiniams rezultatams. Apžvelgtuose tyrimuose nustatomi teigiami, neigiami ir statistiškai nereikšmingi ryšiai, o rezultatai priklauso nuo to, kuris ASV ramstis analizuojamas ir kokiame ekonominiame kontekste bankai veikia. Nustatyta, kad empirinių rezultatų nenuoseklumą lemia taikomos metodologijos ir naudojami duomenys, kadangi dauguma tyrimų remiasi komercinių agentūrų skirtais ASV balais.

4. Atliktas ASV veiksmų (emisijų intensyvumo, darbuotojų kaitos, moterų dalies valdyboje) ir bankų pelningumo (ROA, ROE) Baltijos ir Skandinavijos šalių bankuose tyrimas, nustatė, kad 2024 m. laikotarpiu statistiškai patikimiausia sąsaja buvo aplinkosaugos srityje (finansuojamos emisijos). Tirtuoju laikotarpiu didesnę grąžą generavo bankai, kurių portfeliai buvo taršesni. Socialinio veiksmo (darbuotojų kaitos) bei valdymo veiksmo (moterų dalies valdyboje) ryšys yra statistiškai nereikšmingas.

Remiantis darbo teorine analize bei tyrimo rezultatais, siūlomi pasiūlymai:

Atsižvelgiant į ribotą tyrimo imtį ir vienerių metų laikotarpį, rekomenduojama tęsti ASV veiksmų ir bankų finansinių rezultatų sąsajų tyrimus naudojant 2025 m. ir vėlesnių laikotarpių tvarumo ataskaitų duomenis. Pirmiesiems CSRD direktyvos galiojimo metams, Europos Parlamentas pasirinko ją pritaikyti tik didelėms įmonėms, tačiau artėjančiais metais tvarumo ataskaitos turėtų būti taikomos didesniai subjektų ratui, taigi, didėjant duomenų prieinamumui, didesnės imtys leis įvertinti, ar šiame tyrime atskleistas taršesnių bankų ir finansinės grąžos ryšys yra trumpalaikė

pereinamojo laikotarpio tendencija, ar struktūrinis reiškiny, būdingas Baltijos ir Skandinavijos bankų rinkoms.

Taršesniems bankams siūloma atsižvelgti į griežtėjančią reguliaciją, ypač aplinkosauginėje srityje. Tyrimas atskleidė, kad taršesni bankai šiuo metu generuoja didesnę finansinę grąžą, tačiau atsižvelgiant į griežtėjančias reguliacines normas, rekomenduojama šį trumpalaikį pelną investuoti į aplinkosauginius veiksmus, tokiu būdu išvengiant staigaus pelno kritimo ateityje.

SUMMARY

ESG (Environmental, Social and Governance) and its risks are becoming more relevant by the day. In 2022, the European Parliament and council has adopted the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), which creates a framework for obtaining public, standardized and comparable data on various ESG metrics and factors from banks and companies. The requirements of the directive became a law in March, 2024, therefore, it is important to analyze and compare banks sustainability reports, since getting such information on the banks internal governance and ESG factors was not possible before the CSRD directive.

Objective of the work - Based on the first sustainability reports submitted in accordance with the CSRD directive, conduct a comparative analysis of risk management and reporting practices of Scandinavian and Baltic banks in the US and assess the relationship between ESG factors and financial results.

Main hypothesis: ASV factors have a statistically significant impact on banks' financial results: lower funded issues and lower employee turnover, as well as a higher proportion of women on the board, have a positive effect on banks' profitability indicators (ROA, ROE).

The review of the empirical research revealed lack of consensus regarding the financial impact of ESG factors in banks. The empirical part of this study analyzed the impact of ESG factors such as financed emissions, employee turnover and women count in the banks governing board on the financial performance of banks. The results revealed a strong, statistically significant relationship between banks emissions intensity and financial performance, however, could not find statistically significant relationships in other ESG factors, such as Social and Governance.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abd Al-Hameed, K. A. (2022). Spearman's correlation coefficient in statistical analysis. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 13(1), 3249–3255. Prieiga per: <https://doi.org/10.22075/ijnaa.2022.6079>
2. Aracil, E., Nájera-Sánchez, J.-J., & Forcadell, F. J. (2021). Sustainable banking: A literature review and integrative framework. *Finance Research Letters*, 42, 101932. Prieiga per: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.101932>
3. Artea. (2025). 2024 m. metinė ataskaita. Prieiga per <https://www.artea.lt/uploads/media/67f4bbbda0281/2024-metine-ab-siauliu-banko-ir-banko-grupes-ataskaita.pdf>
4. AS „Citadele banka“. (2025). *Annual Report 2024*. Prieiga per <https://www.cblgroup.com/media/W1siZiIsIjIwMjUvMDMvMjYvMmJ3NGM0Y291dl9jaXRhZGVsZWJhbmthYXNfMjAyNF8xMl8zMV9lbl9wcmV2aWV3LnhodG1sIl1d?sha=619e13bd416c8335>
5. Berg, F., Kölbel, J. F., ir Rigobon, R. (2022). Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings. *Review of Finance*, 26(6), 1315-1344. Prieiga per <https://doi.org/10.1093/rof/rfac033>
6. Billio, M., Costola, M., Hristova, I., Latino, C., ir Pelizzon, L. (2021). Inside the ESG ratings: (Dis)agreement and performance. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(5), 1426-1445. Prieiga per <https://doi.org/10.1002/csr.2177>
7. Bortnikov, G., & Lyubich, O. (2022). ESG risk management in Ukrainian banks. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 6(47), 19-29. Prieiga per <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3885>
8. Boussaada, R., Hakimi, A., & Karmani, M. (2023). Non-performing loans and bank performance: What role does corporate social responsibility play? A system GMM analysis for European banks. *Journal of Applied Accounting Research*, 24(5), 859-888. Prieiga per <https://doi.org/10.1108/JAAR-10-2021-0283>
9. Bui, T. T. L., Tran, T. L. A., & Hoang, T. (2024). ESG disclosure and financial performance: Empirical study of Vietnamese commercial banks. *Banks and Bank Systems*, 19(1), 208-220. Prieiga per [https://doi.org/10.21511/bbs.19\(1\).2024.18](https://doi.org/10.21511/bbs.19(1).2024.18)
10. Čekanavičius, V., ir Murauskas, G. (2014). Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

11. Chiaramonte, L., Dreassi, A., & Tibiletti, V. (2022). Do ESG strategies enhance bank stability during financial turmoil? Evidence from Europe. *Journal of Financial Stability*, 63, 101084. Prieiga per <https://doi.org/10.1080/1351847X.2021.1964556>
12. Cull, R., Demirgüç-Kunt, A., & Lin, J. Y. (2013). Financial structure and economic development: A reassessment. *The World Bank Economic Review*, 27(3), 470-475. Prieiga per <https://doi.org/10.1093/wber/lht006>
13. Danske Bank. (2025). *Annual Report 2024*. Prieiga per <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2025/2/danske-bank---annual-report-2024.pdf>
14. DNB Bank. (2025). *Annual Report 2024*. Prieiga per <https://www.ir.dnb.no/sites/default/files/pr/202503192798-2.pdf>
15. Dragomir, V. D., Bătae, O. M., Ionescu, B. Ș., & Ionescu-Feleagă, L. (2022). The influence of esg factors on financial performance in the banking sector during the covid-19 pandemic. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, 56(4), 71-88. Prieiga per <https://doi.org/10.24818/18423264/56.4.22.05>
16. Escrig-Olmedo, E., Fernández-Izquierdo, M. Á., Ferrero-Ferrero, I., Rivera-Lirio, J. M., ir Muñoz-Torres, M. J. (2019). Rating the Raters: Evaluating how ESG Rating Agencies Integrate Sustainability Principles. *Sustainability*, 11(3), 915. Prieiga per: <https://doi.org/10.3390/su11030915>
17. European Banking Authority. (2025). *Guidelines on the management of environmental, social and governance (ESG) risks* (EBA/GL/2025/01). Prieiga per <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-01/fb22982a-d69d-42cc-9d62-1023497ad58a/Final%20Guidelines%20on%20the%20management%20of%20ESG%20risks.pdf>
18. European Central Bank (ECB). (2020). *Guide on climate-related and environmental risks: Supervisory expectations relating to risk management and disclosure*. Prieiga per: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.202011finalguideonclimate-relatedandenvironmentalrisks~58213f6564.en.pdf>
19. European Parliament and Council. (2014). *Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of nonfinancial and diversity information by certain large undertakings and groups*. Official Journal of the European Union, L 330, 1-9. Prieiga per <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>
20. European Parliament and the Council. (2022). Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU as regards

corporate sustainability reporting. *Official Journal of the European Union*, L 322, 15–80. Prieiga per: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

21. European Parliament and the Council. (2022). Directive (EU) 2022/2381 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 on improving the gender balance among directors of listed companies and related measures. *Official Journal of the European Union*, L 315, 44–59. Prieiga per: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2381>

22. European banking authority (EBA). (2021). *EBA Report on Management and Supervision of ESG Risks for Credit Institutions and Investment Firms* (EBA/REP/2021/18). Prieiga per https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf

23. European banking authority (2025). Guidelines on the management of environmental, social and governance (ESG) risks (EBA/GL/2025/01). Prieiga per: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-01/fb22982a-d69d-42cc-9d62-1023497ad58a/Final%20Guidelines%20on%20the%20management%20of%20ESG%20risks.pdf>

24. Europos Komisija. (2023). *Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2772, kuriuo papildoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES, kiek tai susiję su tvarumo ataskaitų teikimo standartais*. Prieiga per https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj

25. Europos Parlamentas ir Taryba. (2022). 2022 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2381 dėl biržinių bendrovių direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo ir susijusių priemonių. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 315/44. Prieiga per <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2381>

26. Europos Parlamentas ir Taryba. (2022). *Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464 dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo*. OL L 322, 15-80. Prieiga per <https://eurlex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj>

27. Europos Parlamentas ir Taryba. (2022). Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių tvarumo atskaitomybės. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 322, 15-80. Prieiga per <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32022L2464>

28. Friedman, M. (1970). The Social Responsibility of Business Is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine*. Prieiga per https://doi.org/10.1007/978-3-540-70818-6_14

29. Gutiérrez-Ponce, H., & Wibowo, S. A. (2024). Do sustainability practices contribute to the financial performance of banks? An analysis of banks in Southeast Asia. *Corporate Social*

Responsibility and Environmental Management, 31(2), 1418-1432. Prieiga per <https://doi.org/10.1002/csr.2641>

30. Handelsbanken. (2025). *Annual and Sustainability Report 2024*. Prieiga per <https://mb.cision.com/Main/3555/4111826/3288310.pdf>

31. Kalfaoglou, F. (2021). ESG Risks: A new source of risks for the banking sector. *Economic Bulletin of the Bank of Greece*, 53, 105-128. <https://doi.org/10.52903/econbull20215305>

32. Korzeb, Z., Karkowska, R., Matysek-Jędrych, A., & Niedziółka, P. (2025). How do ESG challenges affect default risk? An empirical analysis from the global banking sector perspective. *Studies in Economics and Finance*, 42(1), 89-114. Prieiga per <https://doi.org/10.1108/SEF-09-2023-0540>

33. Korzeb, Z., Niedziółka, P., Szpilko, D., & di Pietro, F. (2025). ESG and climate-related risks versus traditional risks in commercial banking: A bibliometric and thematic review. *Finance Research Letters*, 64, 105315. Prieiga per <https://doi.org/10.1186/s43093-024-00392-8>

34. Levine, R. (2005). Finance and growth: theory and evidence. In P. Aghion & S. Durlauf (Eds.), *Handbook of Economic Growth* (Vol. 1, Part A, pp. 865-934). Elsevier. Prieiga per [https://doi.org/10.1016/S1574-0684\(05\)01012-9](https://doi.org/10.1016/S1574-0684(05)01012-9)

35. Lietuvos bankas. (2025). *Bankų veiklos apžvalga: 2024 m.* Prieiga per https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/52022_0d4b0b870d9e675bac9d564a09bf266e.pdf

36. Martinčević, I., Primorac, D., & Dorić, B. (2024). Corporate sustainability reporting directive (CSRD): Obligations, challenges and requirements for companies. *ENTRENOVA - ENTERprise Research InNOVation*, 10(1), 319-328. Prieiga per <https://doi.org/10.54820/entrenova-2024-0026>

37. Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L., & Redondo-Hernández, J. (2019). ESG Performance and Shareholder Value Creation in the Banking Industry: International Differences. *Sustainability*, 11(5), 1404. Prieiga per <https://doi.org/10.3390/su11051404>

38. Neitzert, F., & Petras, M. (2022). Corporate social responsibility and bank risk. *Journal of Business Economics*, 92, 397-428. Prieiga per <https://doi.org/10.1007/s11573-021-01069-2>

39. Nocoń, A. (2024). ESG Risk Management in Banks: Towards its Measurement. *Economics and Environment*, 3(90), 1-15. Prieiga per <https://doi.org/10.34659/eis.2024.90.3.737>

40. Nordea Bank. (2025). *Annual Report 2024*. Prieiga per <https://www.nordea.com/en/doc/annual-report-nordea-bank-abp-2024-0.pdf>

41. Park, H., & Kim, J. D. (2020). Transition towards green banking: role of financial regulators and financial institutions. *Asian Journal of Sustainability and Social Responsibility*, 5(5). Prieiga per <https://doi.org/10.1186/s41180-020-00034-3>
42. Passas, I. (2024). The evolution of ESG: From CSR to ESG 2.0. *Encyclopedia*, 4(4), 1711-1720. Prieiga per <https://doi.org/10.3390/encyclopedia4040112>
43. Sachs, J. D., Lafortune, G., Fuller, G., ir Drumm, E. (2023). Implementing the SDG Stimulus: Sustainable Development Report 2023. Dublin University Press. Prieiga per <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2023/sustainable-development-report-2023.pdf>
44. Salem, M. R. M., Shahimi, S., & Alma'amun, S. (2024). Does mediation matter in explaining the relationship between ESG and bank financial performance? A scoping review. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(8), 350. Prieiga per <https://doi.org/10.3390/jrfm17080350>
45. Santos, A. C. dos, Ravedutti, M. M., Marinello, R. M., Moraes, G. F., & Denes-Santos, D. (2025). IS ESG the new corporate social responsibility? A comprehensive literature review. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 19(3), e011255. Prieiga per <https://doi.org/10.24857/rgsa.v19n3-078>
46. Scholtens, B., & van't Klooster, S. (2019). Sustainability and bank risk. *Palgrave Communications*, 5(1), 1-8. Prieiga per <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0315-9>
47. SEB Group. (2025). *Annual and Sustainability Report 2024*. Prieiga per [https://webapp.sebgroup.com/mb/mblib.nsf/alldocsbyunid/0C76B7571DFB23F5C1258C4900320544/\\$FILE/SEB_Annual_Report_2024_ENG.pdf](https://webapp.sebgroup.com/mb/mblib.nsf/alldocsbyunid/0C76B7571DFB23F5C1258C4900320544/$FILE/SEB_Annual_Report_2024_ENG.pdf)
48. Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M., & Munim, Z. H. (2019). Do environmental, social and governance performance affect the financial performance of banks? A cross-country study of emerging market banks. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30(6), 1331-1344. Prieiga <https://doi.org/10.1108/MEQ-08-2018-0155>
49. Simsek, O., & Cankaya, S. (2021). Examining the relationship between ESG scores and financial performance in banks: evidence from G8 countries. *PressAcademia Procedia (PAP)*, 14, 169-170. Prieiga per <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1524>
50. SpareBank 1 SMN. (2025). *Annual Report 2024*. Prieiga per https://www.sparebank1.no/content/dam/SB1/bank/smn/vedlegg/Investor/ars-og-kvartalsrapporter/SMN-Annual_Report_2024.pdf
51. Swedbank. (2025). *Annual and Sustainability Report 2024*. Prieiga per <https://mb.cision.com/Main/67/4111985/3289763.pdf>

52. Tashtamirov, M. (2023). The place of sustainable development in ESG risks formation in banking sector. *E3S Web of Conferences*, 371, 03051. Prieiga per <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202337103051>
53. Tóth, B., Lippai-Makra, E., Szládek, D., & Kiss, G. D. (2021). The contribution of ESG information to the financial stability of European banks. *Public Finance Quarterly*, 2021(3), 429-450. Prieiga per https://doi.org/10.35551/PFQ_2021_3_7
54. Zaman, S., & Ellili, N. O. (2022). The Effect of ESG Disclosure on the Financial Performance of UAE Banks. *SSRN Electronic Journal*. Prieiga per <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4043024>

Lentelėje pateikiami visų tyrime dalyvaujančių bankų duomenys, naudojami koreliacinei ir regresinei analizei atlikti.

Bankas	Regionas	ROA (%) (Y)	ROE (%)	Emisijų intensyvumas (tCO ₂ e/mln. EUR) (X)	Turtas (mln. EUR)	Darbuotojų kaita (%)	Moterys valdyboje (%)
Danske Bank	Skandinavija	0,5	12,6	28,04	510 000	9,5	37,5
Swedbank	Skandinavija	1,1	18,3	81	277 500	7	44
DNB	Skandinavija	1	16,3	71,2	306 160	7,9	40
SEB	Skandinavija	0,9	17,9	33,44	320 000	8	45
Handelsbanken	Skandinavija	0,8	14,2	10,79	317 780	7,8	44
Nordea	Skandinavija	0,9	16,9	25,3	585 000	6	40
SpareBank 1	Skandinavija	1,17	13,5	48,76	30 000	6,7	50
Artea	Baltijos š.	2	22,4	129,16	4 480	13,69	28,6
Citadele	Baltijos š.	1,7	18,5	99,2	4 863	14,6	33

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis bankų 2024 m. metinėmis ir tvarumo ataskaitomis (Danske Bank, 2025; DNB Bank, 2025; Handelsbanken, 2025; Nordea Bank, 2025; SEB Group, 2025; SpareBank 1 SMN, 2025; Swedbank, 2025; Citadele, 2025; Artea, 2025).